

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VIKTIMOLOGICKÉ ASPEKTY VÝSLECHU
DÍTĚTE**

Autor práce: Šárka Čedroňová, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josefu Kříhovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ČEDROŇOVÁ, Š. *Viktimologické aspekty výslechu dítěte : bakalářská práce.*
České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2017. 70 s. Vedoucí
bakalářské práce : Mgr. Bc. Josef Kříha

Klíčová slova: viktimologie, oběť, poškozený, pomoc, dítě, výslech, demonstrační loutky, výslechová místnost

Bakalářská práce (dále jen „**práce**“) po stránce věcné teoreticky osvětluje viktimologické aspekty výslechu dítěte. Teoretická část primárně reflektuje viktimologii jako součást kriminologie, včetně jejího retrospektivního vývoje. Demonstruje stav účinné právní úpravy zkoumané oblasti ve vztahu k dětské oběti. V rámci samostatných kapitol poukáže na zvláštnosti výslechu dětí z kriminalistického hlediska a výslech dětí ve speciálních výslechových místnostech. V užší optice podrobně specifikuje průběh výslechu za pomoci demonstračních loutek „Jája a Pája“. V „práci“ je podrobně popsáno jejich využití při výslechu. V empirické části je užitá výzkumná technika řízeného rozhovoru, která obohacuje teoretickou část. Řízený rozhovor je prováděn se specialisty na výslech dětí, kteří mají ve svém oboru mnohaletou praxi.

ABSTRACT

ČEDROŇOVÁ, Š. *Victimological aspects of child interrogation : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2017. 70 p.
Supervisor : Mgr. Bc. Josef Kříha

Key words: victimology, victim, injured person, help, child, interrogation, role-play puppets, special interview room

This bachelor thesis deals with victimological aspects of child interrogation. The introductory part reflects the interest demonstrated victimological aspects of the researched area, where the theoretical part describes victimology as a part of criminology, including its history, the origin of this science and its classification. There is also demonstrated a state of effective legal regulation of the researched area in relation to child victims. Within the individual chapters, my thesis points out the difficulties of interrogation of children from criminal perspective and interrogation of the children in a special interview room. Specifies the course of interrogation in a great detail. There are different methods and tools that are used during the interrogation. One of the main tools are role-play puppets "Jaja and Paja". This part describes in detail their use during the interrogation. The practical part of the paper describes a research technique of a guided interview that enhances the theoretical part. The guided interviews are conducted with experienced specialists for questioning children.

Obsah

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 VIKTIMOLOGIE	12
2.1 Pojem	12
2.2 Historická retrospektiva viktimologie	13
2.3 Viktimnost	14
2.4 Viktimogenní situace	15
2.4.1 Viktimogenní lokality	15
2.4.2 Viktimogenní faktory	16
2.5 Viktimizace	16
2.5.1 Primární viktimizace	17
2.5.2 Sekundární viktimizace	17
2.5.3 Terciální viktimizace	19
2.6 Reviktimizace	19
3 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU	21
3.1 Pojem poškozený	21
3.2 Pojem oběť	22
3.3 Reakce oběti na trestný čin	23
3.4 Jednání s obětí trestného činu	23
3.5 Pomoc obětem trestných činů	24
4 ZVLÁŠTNOSTI VÝSLECHU DĚTÍ	27
4.1 Výslech	28
4.2 Stadia výslechu	29
4.2.1 Úvodní stádium	30
4.2.2 Monolog	30
4.2.3 Dialog	31
4.3 Vymezení pojmu dítě z hlediska práva	31

4.4	Vymezení pojmu dítě z hlediska psychologie	33
4.5	Věk dítěte ve vztahu k psychologii	33
4.5.1	Předškolní věk	34
4.5.2	Mladší školní věk	34
4.5.3	Střední školní věk	35
4.5.4	Starší školní věk	35
4.5.5	Mladiství	36
4.6	Úskalí při výslechu dětí	37
4.7	Akomodační syndrom	38
5	VÝSLECH VE SPECIÁLNÍ VÝSLECHOVÉ MÍSTNOSTI	41
5.1	Specializovaná výslechová místnost	42
5.2	Demonstrační loutky „Jája a Pája“	45
5.3	Výslech za pomoci loutek „Jája a Pája“	46
6	VLASTNÍ VÝZKUM	51
6.1	Řízené rozhovory	51
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
	SEZNAM ZKRATEK	60
	SEZNAM OBRÁZKŮ	61
	SEZNAM PŘÍLOH	61
	PŘÍLOHY	62

ÚVOD

Věcná část „práce“ je věnována tématu „Viktimologické aspekty výslechu dítěte“. Volba tématu byla determinována praxeologickými zkušenostmi zpracovatelky práce, která je aktuálně zařazena na základním útvaru služby pořádkové policie, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Územního odboru Beroun. V rámci aplikační praxe se zpracovatelka zabývá oběťmi trestného činu. V ojedinělých případech se stane, že se střetne i s dětskými oběťmi. V těchto případech dochází k viktimizaci oběti a následná pomoc jim zmírní jejich proces poškozování.

Z televizních zpráv, rádia, novin a internetu se často dozvídáme většinou jen ty špatné zprávy, kolik zase přibylo obětí. Ať už se jedná o trestnou činnost nebo o oběti přírodních katastrof. V důsledku nešťastných událostí se lidem mění život ze dne na den. Je zřejmé, že růst obětí nikdy nepřestane, ale můžeme se snažit toto číslo obětí snížit, když člověk bude některým událostem předcházet. Obětí není nejen ten, kdo byl dotčen trestným činem nebo ho postihla tragická událost, ale jedná se také o nejbližší rodinu (partner, děti, rodiče).

Viktimologie, která je součástí vědního oboru kriminologie, byla řadu let opomíjena a podceňována, ale v současné době je na ni brán velký zřetel. V dnešní době existuje řada odborníků, kteří poskytují odbornou pomoc obětem. Tato pomoc zahrnuje psychologické služby, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a možnost účasti v tzv. restorativních programech, sloužících k obnově vztahů a nápravě vzniklé újmy.

V České republice působí neziskové organizace, které pomáhají obětem trestných činů. Hlavní organizací je „Bílý kruh bezpečí“, která také spolupracuje s Policií České republiky. Tato organizace zde působí od roku 1991 a své první sídlo si otevřela v Praze. Poskytuje zejména odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů. V letech 2006 - 2008 organizace vstoupila do mezinárodního projektu MUSAS II, který byl zaměřen na pomoc dětským obětem a svědkům kriminality. Jednalo se zejména o výcvik prohlubující odbornost dobrovolníků, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi jako oběťmi a svědky trestných činů.¹ Pro dětské oběti je zde také „Dětské krizové centrum“, které bylo založeno v roce 1992 jako první zařízení

¹ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Projekt MUSAS II* [online]. [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pro-odborniky/projekt-musas-ii-deti-jako-obeti-a-svedci-trestnych-cinu/>>.

v České republice specializované na problematiku dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných.

„Práce“ je zejména zaměřena na dětské oběti a na jejich průběh výslechu ve speciálních výslechových místnostech. Již samotný výslech je pro dítě velkou zátěží a vyslychající musí dbát na to, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci. Výslech dětí je totiž specifickou problematikou, jelikož klade na vyslychajícího vysoké nároky, pokud se očekávají potřebné výsledky. Osoba, která provádí výslech, by měla být proškolená v mnoha oborech, jelikož výslech využívá mnoho různých odvětví (kriminalistika, psychologie a trestní právo). Důležitou vlastností vyslychajícího by měla být trpělivost a umění naslouchat, jelikož už navazování kontaktu s dítětem je velice náročné a komplikované. Vyslychající by měl s dítětem navázat přátelský kontakt nebo alespoň vytvořit poklidnou a pozitivně naladěnou atmosféru, která v dítěti vyvolá pocit bezpečí a jistoty. Když nedojde ke správnému navázání kontaktu s dítětem, může se dítě uzavřít a přestat komunikovat.

Jakmile skončí fáze policejní práce, jsou to právě krizová centra, která pomáhají obětem trestných činů. Tyto centra se snaží, aby jak u dospělých tak i u dětských obětí nedocházelo k jejich budoucí viktimizaci a zapojili se do běžného života. Důležitá je psychologická pomoc. Velice ale záleží na nejbližším okolí oběti. Zejména u dětské oběti jsou to rodina, spolužáci a jejich nejbližší přátelé.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Předkládaná „práce“ je s ohledem k reflexi vybraných kriminologických aspektů zkoumané problematiky zaměřena na viktimologická hlediska, která jsou v „práci“ podrobně popsána. Zejména viktimologie jako součást kriminologie je zde charakterizována od počátku historie, vzniku a jejího rozdělení. Věcná část dále poukazuje k zájmově demonstrovaným aspektům zkoumané oblasti, kdy v rámci teoretické části, formou analyticko-syntetizující metody, demonstruje stav účinné právní úpravy dětské oběti. V rámci samostatných kapitol bude detailně poukázáno na zvláštnosti výslechu dětí a výslech dětí ve speciálních výslechových místnostech, zejména v užší optice podrobně specifikuje průběh výslechu. „Práce“ byla zpracována na základě nastudování odborné literatury, která se zabývá viktimologií, psychologií, právem a kriminalistikou.

Hlavním cílem „práce“ je teoreticky objasnit, zda při výsleších dětí dochází ke snižování jejich viktimizace. V rámci empirické části bude na základě výzkumné techniky – řízeného rozhovoru se specialistou na výslech dětí stanoven vedlejší cíl práce, tj. zjištění dopadu viktimizace u dětí v budoucím životě. Zda se dítě zapojí do běžného života nebo bude nadále obětí anebo páchat stejnou trestnou činnost jako jejich trýznitelé.

První kapitola se zaměřuje na vědní obor viktimologie, kde je tato disciplína podrobně popsána od jejího vzniku až po současnost. Dále se zde dozvídáme, jak viktimologie shromažďuje své poznatky o tom, jak se vyhnout roli oběti trestného činu, nebo aspoň snížit riziko ohrožení. Také je zde uvedeno jaké negativní vlivy mohou působit na oběť. Po přečtení této části by se čtenář mohl zamyslet, jak se nalézt cesty k pomoci obětem trestných činů a předcházet tomu stát se obětí trestného činu.

Druhá kapitola je orientována přímo na oběť trestného činu, kde je vysvětleno, jaký je rozdíl mezi pojmy „oběť“ a „poškozený“, jelikož v určitých případech jde zcela o odlišné pojmy a nelze je zaměňovat. Dále je zde popsána typologie oběti, reakce oběti na jakékoliv protiprávní jednání a jak jednat s osobou, která se stala obětí činu. A hlavně v neposlední řadě jak pomoc těmto obětem.

V třetí kapitole je „práce“ namířena na zvláštnosti výslechu dětí, kde je v první řadě popsán samotný výslech oběti a jeho průběh. K vymezení pojmu dítěte zde dochází

jak z právního hlediska, tak vymezení pojmu z psychologického hlediska. Jsou zde také uvedena stádia vývoje dítěte ve vztahu k výpovědi, které jsou potřebné znát při výslechu dítěte, a bez kterých se vyslychající neobejde. Taktéž při výslechu může dojít k úskalím a akomodačním syndromům, které jsou zde podrobně vysvětleny i s příklady.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na výslech dětí ve speciální výslechové místnosti, kde je popsána výslechová místnost i s vybavením. Na dítě je zde brán zřetel především jako na oběť trestného činu. Také jsou zde popsány oblíbené demonstrační loutky „Jája a Pája“ a jejich využití při výslechu.

V závěrečné části je proveden vlastní výzkum za pomoci řízeného rozhovoru se specialisty na výslech dětí, kdy na základě kladených otázek je zjištěn vedlejší cíl bakalářské práce.

2 VIKTIMOLOGIE

2.1 Pojem

Viktimologie je jedním z oborů kriminologie. Tato vědní disciplína se zabývá naukou o obětech trestných činů. Slovo viktimologie vzniklo složením dvou cizích slov (latinského slova „victima“ = oběť a řeckého slova „logos“ = věda či disciplína).

V odborné literatuře se můžeme setkat s dvojitým chápáním pojetí viktimologie. Jedná se o užší pojetí a širší pojetí. V užším pojetí je viktimologie jako součást vědy o kriminalitě. V širším pojetí je viktimologie samostatným vědním oborem a zabývá se např. oběťmi válek, politického útlaku, rasového pronásledování, přírodních katastrof nebo dopravních nehod.

Viktimologie je jedna z relativně nových disciplín a rozvíjí se jako nauka o obětech. Oběti trestných činů zkoumá vědeckým způsobem. Zejména se zajímá, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se „spolupodílí“ na interakci v průběhu trestného činu. Nejde přirozeně o to zatížit oběť určitou spoluvinou a tím omlouvat a zbavit viny pachatele. Pěstování viktimologie směřuje k vypracování poznatků o tom, jak se lze účinně vyhnout roli oběti a jakými preventivními opatřeními lze snížit riziko ohrožení. Zavádí se souhrnný pojem tzv. bezpečného chování.²

V současné době je zájem o viktimologickou problematiku, jelikož vyústily určité pochybnosti o přiměřeném postavení oběti v systému spravedlnosti a trestního práva. Nelze přehlédnout, že v průběhu vývoje společnosti ztrácela oběť své původní přirozené postavení aktivního prvku v uplatňování spravedlnosti do té míry, že se nakonec ocitla téměř na vedlejší koleji.³

Ve stručnosti úkoly viktimologie shrnuje Schwind. Podle něj má viktimologie zkoumat dispozice a vlohy stát se obětí, roli oběti při vzniku trestného činu, zohlednění chování oběti při vyměřování trestu, možnosti snížení viktimizačních rizik, možnosti odstranění a náhrady škod, programy pomoci obětem a nakládání s nimi. Dále zkoumá rozsah a způsob účasti oběti na trestném činu, jakou roli hrála oběť při jeho vzniku, zabývá se problémem příspěvku pachatele k odstranění vzniklé škody. Cílem je

² ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 201.

³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 111.

odstranění rizikových, viktimogenních faktorů pro potencionální oběti, poznání viktimogenních situací, dob a míst, která jsou pro oběti riziková, a vypracování příslušných doporučení.⁴

2.2 Historická retrospektiva viktimologie

V dávných dobách to byla právě oběť, která stíhala, zatýkala, soudila a často i trestala zločince. Postupně začínají tyto úkony v zájmu zachování obecného míru přebírat šlechticové a výkon práva se stává výsadou vznikajících států. Např. ve 12. století vydává anglický král Jindřich II. Dekret, v němž vyhláší zločiny za jednání směřující v první řadě proti koruně, nikoli přímo proti oběti. Role oběti je tím potlačována, jelikož systém trestního práva se stále více koncentruje na stát a pachatele. Práva obžalovaných svědků i obětí trestných činů zůstává dlouhou dobu opomíjena. Až ve třicátých letech 20. století se začínají objevovat kritické názory na účet zajištění práv obětí trestných činů a jednání s nimi v době po spáchání trestného činu, a to jak z hlediska právních tak i psychologických souvislostí. Právníci, psychologové, kriminologové i další odborníci spojují své úsilí a pod názvem viktimologie uvádějí v život novou oblast odborného zkoumání, která si klade mimo jiné za cíl dosáhnout faktické změny ve prospěch obětí trestných činů.⁵

Po druhé světové válce bylo téma obětí trestných činů opomíjenou záležitostí a to nejen politiky či zákonodárci, ale také justičními orgány, medií či veřejností. Hlavní probíranou tematikou byl pachatel trestných činů a různé vlivy vedoucí k jeho kriminálnímu jednání. Ani kriminologické teorie první poloviny 20. století se oběťmi nezabývali buď vůbec, nebo jen zcela okrajově. Hlavními průkopníky viktimologie byl až německý kriminolog Hans von Hentig se svým dílem „Zločinec a jeho oběť“ z roku 1948 a jeruzalémský právník Benjamin Mendelsohn, který byl ovlivněn utrpením a traumaty především židovských obětí nacistického holocaustu.

Za zakladatele viktimologie je považován Hans von Hentig. Podle něj je nutnost se na zločin dívat jako na vzájemnou interakci mezi obětí a pachatelem. Poukazoval na fakt, že některé oběti si na své viktimizaci nesou určitý podíl. Některé oběti pachatele provokují, jiní se chovají lehkomyšlně, neopatrně či naivně nebo se dokonce spoluúčastní na jiné formě delikventního chování. Jako jeden z prvních se zaměřil na studium a popis charakteristik obětí trestných činů s cílem vytvořit jejich typologii. Ve

⁴ KUCHTA J. a kol. *Kriminologie I. část*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, s. 107.

⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998, s. 106.

své typologii spíše zdůrazňoval sociální znaky (např. děti, ženy, senioři, psychicky narušené osoby, imigranti, příslušníci minorit, ale také osoby prahnoucí po snadném zisku).

Jako první aplikoval termín viktimologie psychiatr Frederic Wertham v roce 1949. Ve své viktimologii se chtěl zaměřit na zkoumání obětí vražd. Dále tyto teorie rozvíjeli další autoři (M. E. Wolfgang, M. Amir a další).

Na konci 70. a počátkem 80. let dvacátého století někteří badatelé kritizovali nejen kriminologii, nýbrž i trestní justici. Svůj zájem rozšířili na problém postavení oběti v systému trestní justice, na její práva apod. Právě Schneider (1988) prosazoval pojetí sekundární viktimizace, jelikož zdůrazňoval, že trestní právo je nevhodně zaměřeno výlučně jen na pachatele. Oběti není poskytnuto zadostiučinění ani přiměřená náhrada.⁶

Na počátku 21. století se vyvinul relativně samostatný vědní obor kriminalistická viktimologie, který se zajímá o oběť jako zdroj o trestném činu potřebných pro jeho odhalení a objasnění. Zkoumá oběť jako původce nositele stop a na základě vztahů mezi obětí a pachatelem vypracovává postupy pro usvědčení pachatele. Detailně se zabývá např. rolí obětí při oznamování trestných činů, výsledkem svědků – poškozených, spoluprací s obětí při rekonstrukci a rekognici apod.⁷

2.3 Viktimnost

„Viktimnost je disponovanost (předpoklad) jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu“.⁸ Jedinec nebo skupina osob, která se ještě nestala obětí trestného činu, ale u níž díky jejím vlastnostem nebo chováním existuje nadprůměrné riziko, že se jí může stát.

Viktimnost je vázána na:⁹

- **věk oběti** (např. okrádání starých lidí v jejich bytech při nabízení fiktivního zboží),

⁶ NETÍK, NETÍKOVÁ, HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 87.

⁷ ČIHOUNKOVÁ, J. *Kriminologie – Viktimologie* [online]. Brno : Vydavatel Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/viktimologie>>.

⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, s. 34.

⁹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, s. 34.

- **profesi oběti** (např. hlídači, zaměstnanci bank, policisté),
- **psychické vlastnosti** (např. agresivita, lehkomyšlnost),
- **na další sociální charakteristiky** (např. cizinci, osoby jiné barvy pleti, homosexuálové, prostitutky, osoby retardované, alkoholici).

2.4 Viktimogenní situace

Značný vědecký zájem se soustřeďuje na poznání viktimogenních situací. Jsou místa a časové okamžiky, se kterými je spojeno velké riziko ohrožení. Jestliže se těmto místům a časovým okamžikům nevyhýbáme, zvyšujeme pravděpodobnost, že se staneme obětí určitých trestných činů.¹⁰ Viktimogenní situace rozdělujeme na viktimogenní lokality a viktimogenní faktory.

2.4.1 Viktimogenní lokality

Z empirických výzkumů se zjistilo, že kriminalita se hlavně soustřeďuje do městských částí s levnou zástavbou (mnohopodlažní domy s několika výtahy a bludištěm prázdných dlouhých chodeb). V těchto lokalitách žijí sociálně slabé rodiny s mnoha dětmi a s nižším vzděláním. Mnoho autorů právě poukazuje na to, že z těchto rodin pochází nemalá část pachatelů a současně i obětí. Z toho se dá usoudit, že jestliže se nebudeme těmto lokalitám vyhýbat, může se tak zvýšit riziko toho, že se staneme obětí.

Pro viktimogenní lokality jsou příznačné mimo jiné tyto následující momenty:¹¹

- leží v blízkosti velkých seskupení s levnými obecními byty, ve kterých bydlí velké množství svobodných, nezaměstnaných mužů ve věku nad 15 let,
- hustota sítí veřejných dopravních prostředků anebo jsou těmito prostředky snadno dostupné,
- nejsou provázané sousedské vztahy a vazby
- jsou sociálně nepřehledné, nelze snadno rozpoznat domácí lidi od vetřelců a cizinců,
- v pravidelném rytmu jsou opouštěny svými uživateli (přes den lokality bydlení a večer administrativní a správní lokality).

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 112.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998, s. 107.

2.4.2 Viktimogenní faktory

Postup ve výzkumu psychologie oběti posouvá viktimogenní faktory ještě o kousek dále. Doplnuje jejich výčet o možné zdroje rizik, které jsou spojeny s individuálními zvláštnostmi člověka. V rámci psychologického přístupu se běžně rozlišují tři skupiny viktimogenních faktorů:¹²

- **sociální** (tj. profese, sociální vrstva, pozice v rodině, jako např. nejstarší a nejmladší dítě, styl rodinné výchovy, sociální patologie v rodině apod.)
- **osobnostní** (tj. konstelace osobnostních vlastností, která činí jedince náchylným pro roli oběti, nikoli však univerzálně, nýbrž pro konkrétní typ deliktů, např. podvodu, znásilnění apod.)
- **behaviorální** (tj. rizikové chování, např. vyhledávání viktimogenních lokalit, provokující jednání)

2.5 Viktimizace

Viktimizace je proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu. Jde o děj, který je složitější, než by se na první pohled mohlo zdát. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí vlastním útokem na oběť. Výzkumy naznačují, že z psychologického hlediska je újma způsobená trestným činem úvodním dějem, na který navazují další zraňující události. Jinak řečeno proces viktimizace má svou dynamiku, která překračuje bezprostřední a přímé důsledky spáchaného trestného činu. Běžně se rozlišují dvě fáze viktimizace:¹³

- **primární** (újma způsobená pachatelem a vznikající jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu);
- **sekundární** (újma vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, např. druhotné psychické poškozování oběti tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí nebo traumatizující projednávání věci před soudem).

Na základě toho jak se jedinec vyrovnává s prožitou kritickou událostí, bývá v některé odborné literatuře uváděna ještě třetí fáze viktimizace, kterou nazýváme **terciální viktimizací**.

¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 113.

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 203.

Viktimizace je silně stresující událost, jelikož je prakticky nemožné se na ni dopředu připravit a jedinec se s ní obvykle těžko vypořádává. Bývá často nemožné se jí vyhnout a celkově je událost brána jako krize (ohrožuje jádro osobnosti, otázky typu: „Proč já?“ a další emoce).

2.5.1 Primární viktimizace

Při primární viktimizaci dochází k procesu, kdy pachatel způsobí primární újmu oběti, která je přímým výsledkem trestného činu. Rozlišujeme tři druhy takové újmy, které nazýváme jako **primární rány**.

V průběhu primární viktimizace vznikají primární rány a jsou trojího druhu:¹⁴

- **fyzická újma** (začínaje lehčími zraněními a konče těžkým ublížením na zdraví či usmrcením);
- **finanční újma** (poškození či ztráta majetku, ale též ušlý zisk či náklady na uzdravení);
- **emocionální újma** (emocionální rány jsou těžko objektivně postižitelné, jelikož je založena na psychickém stavu oběti a souvisejí s jejím osobnostním založením neboli individualitou, mohou být značně ničivé a obtížně odstranitelné, mohou mít rozmanitou podobu, např. nespavost, úzkostné stavy, fobie, plačtivost, snížená pracovní výkonnost).

2.5.2 Sekundární viktimizace

K sekundární viktimizaci dochází velmi často, ale není to však povinná fáze viktimizace. Dochází k ní až v době po spáchání trestného činu a nesouvisí již s konáním pachatele. Většina obětí zločinu se s ní sice setkává, ale v optimálním případě k ní dojít nemusí.¹⁵

Sekundární viktimizace se vztahuje na oběti (tj. poškozené), jelikož dochází k nevhodným reakcím na fakt, že konkrétnímu jedinci se přihodila újma konkrétním trestným činem. Původcem sekundární viktimizace se může stát kdokoli, kdo přichází s obětí do styku v době, kdy získala status poškozeného. Výzkumy se zaměřují na časté a typické zdroje sekundární viktimizace, ke kterým patří instituce oficiální kontroly

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 20.

¹⁵ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 12-13.

(policie a justice), média a sociální okolí oběti v soukromém životě nebo v zaměstnání. Tyto tři skupiny aktérů disponují největším potenciálem druhotně zraňovat poškozeného, protože interpretují trestný čin a posuzují také roli, kterou v něm oběť sehrála. V době „poté“ nejvíce ovlivňují život poškozeného, neboť mu explicitně či implicitně připisují konkrétní profil oběti (např. provokující oběť, nevěrohodná oběť, ideální oběť). Mezi další původce sekundární viktimizace se řadí například znalci, pracovníci pojišťoven anebo úředníci v institucích, s nimiž poškozený přichází do kontaktu.¹⁶

Když dochází k sekundární viktimizaci vznikají tzv. **sekundární rány**, které jsou výlučně psychického rázu. Ačkoliv jim z právního pohledu chybí výraznější materiální znaky, má se v současnosti zato, že mohou zraňovat oběť krutějším způsobem než rány primární. Nejčastěji se uvádí, že sekundární rány jsou tvořeny následující trojicí pocitů (citů):¹⁷

- **Pocit nespravedlnosti**

Při vyšetřování a v průběhu soudního projednávání věci může oběť trápit a vyvolávat v ní pocit nespravedlnosti, např. nedostatek informací, opoždění či odkládané soudní jednání, vyšetřování pachatele na svobodě, shovívavé tresty nebo podmíněné odsouzení, ale především je to nedostatečná ochrana procesní role svědka (poškozeného) v přípravném řízení i před soudem a dále ochrana společenských práv oběti.

- **Pocit nedůstojnosti**

Oběti často trpí pocitem ponížení a ztráty lidské důstojnosti. Může se jednat o důsledek necitlivě vedeného výslechu nebo senzacechtivého přístupu masových médií. Pocit ponížení může rovněž posilovat nevhodná reakce blízkého okolí. Empirické výzkumy opakovaně potvrdily všeobecnou tendenci většiny lidí vyhýbat se kontaktům s poškozenými a oběťmi trestných činů.

- **Pocit izolace**

Je zde mýtus, že oběť se spolupodílí na její viktimizaci. Pocit izolace je prožitkovým důsledkem změn, který prodělávají vztahy v bezprostředním sociálním okolí, v rodině, na pracovišti, v místě bydliště apod.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, s.r.o., 2014, s. 61.

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 118-119.

Další, kdo se může potýkat se sekundární viktimizací jsou **tzv. nepřímé oběti**. Velká část zločinů se nedotýká pouze oběti samotné, ale více či méně i jejího sociálního okolí. Především závažné skutky z oblasti násilné nebo sexuálně motivované trestné činnosti mívají následky jak pro partnera oběti, tak pro její děti, rodiče, případně další příbuzné a známé. V jistém smyslu mohou být nepřímou obětí i svědci trestné činnosti. Nejčastěji k takovéto nepřímé viktimizaci dochází u případů fyzického napadení. Nejedná se pouze o psychický šok, ale často také o pozdější pocit viny, že se skutku mohlo či nepodařilo zabránit. Ojedinelé nebývají i případy, kdy svědek agresivního útoku utrpí větší újmu než přímo napadený jedinec.

2.5.3 Terciální viktimizace

Terciální viktimizace je stav, kdy se jedinec nemůže přiměřeně vyrovnat s traumatickou zkušeností, přestože z objektivního hlediska došlo k nápravě i uzdravení a odškodnění. Psychicky se zcela zásadně mění, dochází k nalomení původní životní cesty, např. není schopen navázat na původní pracovní kariéru, mění výrazně životní styl atd. Pozadí terciální viktimizace je třeba hledat ve zvláštnostech osobnostního založení oběti.¹⁸

2.6 Reviktimizace

Pojem reviktimizace se začal používat v odborné literatuře až od 80. let dvacátého století. V dalších letech se práce na toto téma stále zvyšovala. Důvodem byl značný zájem o oběti trestných činů. Samotný pojem reviktimizace je označením pro opakovanou zkušenost s trestným činem v roli oběti. Ta se v mnoha výzkumech ukazuje jako nenáhodná. Pod tímto pojmem hledáme odpovědi na otázku, proč se konkrétní člověk, případně nějaká definovaná skupina lidí opakovaně stali obětí trestného činu.

Reviktimizace označuje skutečnost, že se určitý jedinec v krátké době stal znovu obětí trestného činu. První a druhá viktimizace mohou pocházet z různých, ale i stejných druhů trestných činů. Podstatné je zjištění, že časový interval mezi první a druhou, následnou viktimizací není příliš dlouhý, obvykle nepřesáhne lhůtu půl až jednoho roku. Zvláštní význam se ovšem přisuzuje rychlému zopakování násilného trestného činu na téže oběti.¹⁹

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998, s. 111.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 65.

Jak ukazují předběžné výsledky, je možným klíčem k odhalování zranitelnosti celkový vnější výraz životního elánu a sociální kompetence. Vysílá-li osoba do svého okolí četné signály slabosti, neopatrnosti a snížené energie, přitahuje na sebe pozornost potencionálních útočníků. Dotazovaní pachatelé znásilnění např. uváděli, že si nakonec zvolili oběť, která na ně působila jako nesamostatná, pasivní, málo sebejistá a pomalá. Také pachatelům vloupání nestačil holý fakt, že vyhlédnutá oběť žije sama, musela se jim jevit jako důvěřivá, slabá a snadno překonatelná. Tím teprve vzniklo přesvědčení, že si mohou troufnout, což vnímali jako poslední stimul ve svém motivačním řetězci.²⁰

²⁰ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 65.

3 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU

Jestliže se zabýváme problematikou, která řeší pojem oběť trestného činu, je nutné tento pojem rozlišit na dvě části. Jedná se o pojem z viktimologického hlediska (oběť) a právního hlediska (poškozený). Pojem **oběť** v trestním zákoníku ani v trestním řádu nenajdeme, jelikož zde se používá pojem **poškozený**. Dá se také říci, že tyto pojmy jsou v jistém slova smyslu významově podobná, ale přesto je mezi nimi rozdíl a nelze je zaměňovat. Jinak řečeno, jde o osoby, které byly spácháním trestného činu nějak poškozeny. V mé práci bude důležitější pojem z viktimologického hlediska.

3.1 Pojem poškozený

Tento pojem se v trestním řízení odlišuje od pojmu oběť trestného činu. Dle trestního řádu je poškozený „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“.²¹ Přičemž ale v dalším odstavci je uvedeno, že „*za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem*“.²²

V trestním řízení se rozlišují dvě skupiny postavení poškozeného:²³

- **poškozený, který může žádat náhradu škody**

Poškozený, který nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování, popř. nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu navrhl, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor získal)

- **poškozený, který nemůže žádat náhradu škody**

Poškozený je stranou trestního řízení s poměrně širokými procesními právy. Účast poškozeného v trestním řízení však není povinná, neboť poškozený

²¹ ČESKO. Zákon č. 141/1961 o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66, ustanovení § 43 odst. 1.

²² Tamtéž, ustanovení § 43 odst. 2.

²³ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÁ REPUBLIKA. *Ochrana práv poškozeného* [online]. © 2012 [cit. 2016-12-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/57>>.

nemůže být k využívání svých práv nijak nucen. Poškozený se může dokonce výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát svých procesních práv.

3.2 Pojem oběť

Tento pojem byl poprvé zaveden v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ale byl nahrazen zákonem novým, a to zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů. Obětí se zde rozumí „fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“.²⁴ Dále je zde uvedeno, že „byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich“.²⁵

Nově je v tomto zákoně uveden pojem **zvlášť zranitelná oběť** a takovouto obětí je:²⁶

- dítě,
- osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku),
- oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

²⁴ ČESKO. Zákon č. 45/2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o obětech trestných činů). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2013, částka 20, ustanovení § 2 odst. 2.

²⁵ Tamtéž, ustanovení § 2 odst. 3.

²⁶ Tamtéž, ustanovení § 2 odst. 4.

3.3 Reakce oběti na trestný čin

Poškozený (oběť), případně jeho rodinní nebo kmenoví příslušníci na počátku historie brali ochranu svých zájmů do vlastních rukou, postupem doby převzal tuto starost na sebe stát. V úvahu přichází několik typů reakcí:²⁷

- **Nečinnost**

Mnohdy může být výrazem bezmocnosti, zejména malé děti, staří lidé v cizím prostředí. Od těchto případů třeba lišit ty, kdy oběť nereaguje, ačkoliv má k tomu objektivní možnost (např. podat trestní oznámení). Nejčastějšími důvody neoznámení se podle výzkumů uvádějí nepatrná škoda, domnělá bezvyslednost oznámení, zbytečné časové náklady nebo problémy a nepříjemnosti s policií, celým trestním řízením, obava z reakce veřejnosti a snaha o krytí pachatele.

- **Podání trestního oznámení**

Častou reakcí na trestný čin je podání trestního oznámení, zejména u obecné kriminality a tam, kde je překročen práh společenského nebo individuální tolerance. Ochota oznamovat trestné činy se přitom liší podle více kritérií, např. podle stáří a typu deliktu. Např. mladí lidé mají tendenci neoznamovat trestné činy, trestné činy, kde nelze hovořit o oběti jako fyzické osobě, se oznamují méně (hospodářská trestná činnost, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných apod.).

- **Sebeobrana, svépomoc**

Nastává tam, kde je oběť silné osobnosti nebo je nespokojena s reakcí státu na trestný čin (výhrady k výši uloženého trestu, oběť se domnívá, že její zájmy jsou neoprávněně zkráceny). V důsledku toho se činí pokusy zajistit ohrožené zájmy oběti vlastní aktivitou.

3.4 Jednání s obětí trestného činu

Jakmile jednáme s člověkem, kterého postihla tragická událost, vnímáme ji obvykle jako náročnou stresující záležitost. Uvědomujeme si, že to, co se přihodilo, již nelze vzít zpět. Často ani lidé z nejbližšího okolí neví, jak se k bolesti druhého člověka správně postavit. Je vhodnější dělat, jakoby se nic nestalo, a nemluvit o traumatizujících okamžicích, anebo je lépe se ke kritické události nevracet? Nejistotu a pochybnosti o

²⁷ KUČHTA J. a kol. *Kriminologie I. část*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, s. 110-111.

tom, jak se chovat, prožívají i profesionálové, kteří se s oběťmi trestných činů setkávají pracovně. Sdělování nepříjemných zpráv, první kontakt s obětí či následný výslech poškozeného představují situace, kdy je zapotřebí citlivě volit správný psychologický přístup.²⁸

3.5 Pomoc obětem trestných činů

Oběť má právo dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů na poskytnutí odborné pomoci. Odbornou pomoc poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Tato pomoc zahrnuje psychologické služby, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a možnost účasti v tzv. restorativních programech, sloužících k obnově vztahů a nápravě vzniklé újmy.²⁹

Hlavním předmětem výše uvedeného zákona je vymezení práv oběti jako subjektu zvláštní péče ze strany státu, úpravu poskytování peněžité pomoci obětem ze strany státu a stanovení právního základu pro spolupráci mezi státem a organizacemi, které poskytují pomoc obětem.

Policie České republiky, orgány činné v trestním řízení a další orgány veřejné moci, subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, poskytovatelé zdravotních služeb, tlumočníci, obhájci a sdělovací prostředky mají povinnost respektovat osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstříc. Vůči oběti postupují s přihlédnutím k jejímu věku, zdravotnímu stavu včetně psychického stavu, její rozumové vyspělosti a kulturní identitě tak, aby nedocházelo k prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo k druhotné újmě.³⁰

Výše uvedené orgány mají povinnost srozumitelným způsobem informovat oběť o jejich právech a umožnit jí jejich plné uplatnění. Na žádost oběti jsou tak povinny učinit i opakovaně.

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998, s. 125 – 126.

²⁹ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Pomoc obětem trestných činů* [online]. © 2017. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-pomoc-obetem-trestnych-cinu.aspx?q=Y2hudW09Mg%63d%63d>>.

³⁰ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÁ REPUBLIKA, *Ochrana obětí trestných činů* [online]. © 2012 [cit. 2016-12-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-obeti-trestnych-cinu>>.

Rozsah pomoci uvedený v Mezinárodní příručce OSN o pomoci obětem trestné činnosti:³¹

- krizové intervence (např. azylové domy, linky důvěry, poskytnutí přístřeší, oděvů),
- poradenství (např. Bílý kruh bezpečí, poradny pro rodiny a partnerské vztahy, linky důvěry)
- obhajoba oběti
- objasňování práv v průběhu trestního řízení
- výcvik profesionálů zabývajících se oběťmi
- prevence kriminality (např. kurzy sebeobrany)
- zvyšování právního vědomí v této oblasti
- posttraumatická péče
- peněžitá kompenzace
- vykázní ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj
- uplatňování principů restorativní justice

Činnost subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů podporuje Ministerstvo spravedlnosti, a to poskytováním dotací ze státního rozpočtu, kterou mohou získat jen akreditované subjekty. Subjekt, který hodlá poskytovat pomoc obětem trestných činů podle tohoto zákona a získat dotaci ze státního rozpočtu na svou činnost, se musí akreditovat pro jednu nebo dvě služby, kterými jsou poskytování právních informací a restorativní programy. Služby psychologického a sociálního poradenství jsou oprávněny obětem poskytovat subjekty, které získaly oprávnění pro poskytování sociálního poradenství a služeb sociální prevence na základě rozhodnutí o registraci podle zákona upravujícího poskytování sociálních služeb.³²

V České republice působí poradny pro rodinu a partnerské vztahy, včetně případů domácího násilí (Rosa, DONA), linky důvěry určené jak dětem tak i dospělým, nestátní Fond ohrožených dětí zaměřený na pomoc opuštěným, strádajícím a

³¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, s. 38.

³² NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÁ REPUBLIKA, *Ochrana obětí trestných činů* [online]. ©2012 [cit. 2016-12-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-obeti-trestnych-cinu>>.

zneužívaným dětem, jehož jednou z aktivit je i provozování azylových domů pro matku s dítětem apod.

Zde je výčet nejznámějších internetových odkazů, kde ohrožená osoba může hledat pomoc:

- <http://www.bkb.cz> (Bílý kruh bezpečí)
- <http://www.dkc.cz> (Dětské krizové centrum)
- <http://www.donalinka.cz> (provozuje Bílý kruh bezpečí pro oběti domácího násilí)
- <http://www.domacinasili.cz> (provozuje Bílý kruh bezpečí)
- <http://www.rosa-os.cz> (centrum pro týrané ženy)
- <http://www.linkabezpeci.cz> (pro děti, mládež a studující do 26 let)
- <http://www.modralinka.cz> (linka důvěry nejen pro děti a mládež)

4 ZVLÁŠTNOSTI VÝSLECHU DĚTÍ

Výslech dětí je velice složitý a náročný, jelikož taktika výslechu závisí na psychických a fyzických vlastnostech dítěte a jeho věku. Tato práce se věnuje problematice, kde je dítě jako oběť trestného činu (poškozený nebo svědek).

„Pokud jde o výslech dětí, není v zákoně vytčena určitá hranice věku, do které by trvala nezpůsobilost svědecká. Jest na soudu by v každém jednotlivém případě posoudil tělesný a duševní vývoj dítěte a dle toho o jeho způsobilosti rozhodl.“³³

Této problematice se věnuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) a podrobněji pak zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“).

„Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než osmnáct let o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče.“³⁴

Zvolení správné taktiky u výslechu dětí závisí velmi výrazně – pokud možno ještě více než u dospělých - na zkušenostech vyšetřovatele a jeho schopnosti adekvátně odhadnout osobnost dítěte a jeho aktuální psychický stav. Výslech dítěte musí provádět zkušený vyšetřovatel, který je na tuto problematiku specializován.³⁵

Mezi trestnou činností páchanou na osobách mladších osmnácti let patří nejčastěji činy v sexuální oblasti, mravností a násilné trestné činy. Jedná se především o trestné činy znásilnění, pohlavní zneužití, opuštění dítěte, ohrožování výchovy dítěte,

³³ ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). NEJVYŠŠÍ SOUD. Judikatura identifikačního čísla Sb.m.s. JUD21315CZ ze dne 18.9.1925 vedená pod Č.j.: Zm I 401/25 – Výslech dětí. In *Informační systém ASPI, Česká republika*.

³⁴ ČESKO. Zákon č. 141/1961 o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66, ustanovení § 102 odst. 1 věta první.

³⁵ NETÍK, NETÍKOVÁ, HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 11.

výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, týrání svěřené osoby či ublížení na zdraví. Dále mohou být svědky domácího násilí nebo jiné trestné činnosti.

Hlavním cílem Policie České republiky je zjistit a řádně zadokumentovat okolnosti, za jakých docházelo k páčání násilí na dětech. Zásadním úkolem je tak výslech poškozené osoby, dítěte. Většinou se jedná o děti ve věku 3 až 10 let, někdy i mladší. Výsledky takto malých dětí jsou pro všechny zúčastněné osoby velmi náročné, jak po organizační, tak i psychické stránce. Samotný výslech pak musí být veden jiným způsobem, než je tomu u dospělé osoby, neboť:³⁶

- je mu nepříjemné o traumatizujícím prožitku hovořit,
- špatně se soustředí, je úzkostné, bojí se,
- má tendenci odbíhat od tématu, protože podvědomě vytěsňuje nepříjemné zážitky,
- chce si během výslechu hrát, kreslit,
- těžko udrží delší dobu pozornost.

4.1 Výslech

Výslech je samostatnou metodou kriminalistické praktické činnosti a trestně-procesním úkonem, který je určován aktivní činností vyslychajícího a je zaměřen k tomu, aby výpovědi vyslychaného byly získány úplné a věrohodné poznatky o vyšetřované události. Tyto poznatky mohou být svým charakterem důkazní informací i pramenem jiných informací, které umožňují vyslychajícímu upřesnit taktiku výslechu, modifikovat existující nebo vytyčit další vyšetřovací verze a upravit plán vyšetřování.³⁷

Podstatou výslechu je tedy získání informací uložených ve vědomí člověka.³⁸ Informaci z vědomí člověka získáme jeho výpovědí.

Výpovědi se rozumí sdělení vyslychané osoby učiněné v průběhu výslechu a zdokumentované podle příslušných právních předpisů. Proces formování výpovědi spočívá v získání, shromáždění a zpracování informace, v její fixaci, podržení a přepracování, následném vybavení, reprodukování a převzetí, přepracování a procesním

³⁶ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KŘP Jihomoravského kraje. *Děti v roli svědka či oběti – prevence a represe* [online]. © 2015 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/deti-v-rol-i-svedka-ci-obeti-prevence-a-represe.aspx>>.

³⁷ PJEŠČÁK J. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 160.

³⁸ NĚMEC M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 2004, s. 181.

podchycení informace vyslychajícím. Obsah výpovědi získané během trestního řízení výsledkem může být jednak důkazem, jednak informací nedůkazního charakteru.³⁹

Cílem výslechu je získat úplné a věrohodné údaje, které mají přispět ke zjištění objektivní pravdy v trestní věci. Jeho složitost spočívá v tom, že vyslychaný nevypovídá vždy ihned úplně pravdivě. Výpověď závisí především na postoji vyslychaného, tj. na tom, chce-li mluvit pravdu nebo nikoli a na podmínkách, za kterých došlo k vnímání události, jež je předmětem výslechu.⁴⁰

Úspěšně vedený výslech předpokládá:⁴¹

- vhodné prostředí
- vhodně zvolenou taktiku
- vytvoření vhodné atmosféry
- vlastní vedení výslechu

Osoba, která provádí výslech, by měla být proškolená v mnoha oborech, jelikož výslech využívá mnoho různých odvětví (kriminálníka, psychologie a trestní právo). Tudíž na osobu, která výslech provádí, klade nároky především na schopnosti a znalosti ve výše uvedených oborech. Vyslychající by si měl zvolit ke každé osobě individuální přístup a strategii.

Pozorování vyšetřovaného je důležitou součástí rozhovoru či výslechu. Při pozorování se zaměřuje především na neverbální chování obviněného či svědka. Neverbální chování zahrnuje všechny projevy vyslychaného, kromě řečových, tedy mimovolní pohyby celého těla, končetin, hlavy, očí, úst, úsměvy, zakašlání, slzy v očích, atd. Neverbální chování je obvykle neuvědomovaným vnějším projevem emočního stavu vyslychaného, často jediným, a přes svoji protokolární neuchopitelnost bývá velmi cenným, protože jediným, vodítkem zaměřujícím další průběh výslechu.⁴²

4.2 Stadia výslechu

Výslech je z trestně-procesního zákona i z kriminalistické taktiky rozdělen na tři stadia výslechu – úvodní stádium, monolog a dialog.

³⁹ SPURNÝ J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, s. 18.

⁴⁰ PJEŠČÁK J. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 162.

⁴¹ NETÍK, NETÍKOVÁ, HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 11.

⁴² NETÍK, NETÍKOVÁ, HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 11.

4.2.1 Úvodní stádium

Cílem tohoto stadia je nejen splnění základních trestně procesních náležitostí, zejména jeho poučení podle postavení v procesu, ale seznámení se s vyslychaným vůbec, poznat ho a stanovit, popř. upřesnit psychologické a taktické záměry pro další vedení výslechu. Do tohoto stadia spadá zejména:⁴³

- způsob a forma předvolání osoby, kterou hodláme vyslychat,
- zjištění její totožnosti a její „přivítání“,
- poučení o právech a povinnostech podle postavení osoby v trestním řízení, včetně vysvětlení významu její výpovědi,
- seznámení osoby s předmětem výslechu.

Poučení a seznámení s dítětem může vypadat takto: *„Ahoj, já se jmenuji Šárka. Jak se dnes cítíš? Jsi schopen výslechu? Pokud se budeš v průběhu výslechu cítit unaveně a chtěl by ses napít nebo si odpočinout, stačí říct a uděláme si přestávku. Než si s tebou budu povídat, co se stalo, musím tě poučit podle trestního řádu. To je moje povinnost, kterou mi zákon ukládá. Ty jsi dnes vyslychán ve velmi závažné věci, která se ti měla stát, a toto vše by se mělo náležitě vysvětlit a proto na tvé výpovědi hodně záleží. Musíš mluvit pravdu o všem, co se ti stalo a na to co se tě budu ptát. Nesmíš mi v ničem lhát, vymýšlet si nebo o věcech přehánět. Kdybych něco špatně řekla a nelíbilo se ti to, tak mě můžeš opravit a já se zeptám jinak. Nesmíš o nikom říkat věci, které nejsou pravda. Pokud by sis nemohl vzpomenout, tak raději řekni, že nevíš nebo si nevzpomínáš, to není žádná ostuda. Je to lepší než abys lhal. Nemusíš o věci mluvit, pokud bys svojí výpovědí způsobil potíže člověku, který je tvým příbuzným nebo na kterém ti záleží. Záleží to na tobě, ale byla bych ráda, kdyby si mi všechno řekl, abychom zjistili, jak to všechno bylo, mohli rozhodnout, co bude v této věci dál a mohli ti třeba i pomoci. Rozumíš všemu, co jsem ti teď řekla? Můžeš mi to svými slovy krátce zopakovat?“*

4.2.2 Monolog

Monolog je souvislým líčením, vypovídáním, pokud možno nepřerušovaným. Souvislý výklad vypovídajícího na počátku výslechu poskytuje tyto taktické možnosti:⁴⁴

- je možno si učinit představu o psychickém založení vyslychaného,

⁴³ NĚMEC M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 2004, s. 191.

⁴⁴ PJEŠČÁK J. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 161.

- je možno poznat, chce-li vyslýchaný vypovídat pravdivě, nebo lhát,
- vyslýchaný při souvislém výkladu řekne někdy sám od sebe fakty o okolnostech trestného činu, na něž by se ho vyslychající ani netázal,
- vyslýchaný při souvislém výkladu sdělí někdy fakty, o kterých by na položené otázky neřekl pravdu, v souvislém líčení pravdu řekne, protože neví, co vyslychajícího zejména zajímá a není tak obezřetný jako při odpovídání na otázky,
- souvislý výklad vytváří příznivé podmínky pro vybavení asociativních spojů. Vyslychající má vést vyslychaného k tomu, aby vypovídal ve sledu vývoje událostí, maximálně podrobně a aby uváděl zdroje informací, neboť to vše vede ke vzpomnutí si i na zdánlivě zapomenuté okolnosti, a tím k úplné a hodnověrné výpovědi.

4.2.3 Dialog

Po dokončení monologické části výsledku následuje dialog v případě, že tato část výsledku není postačující, je nutno ji upřesnit či doplnit. Dialog spočívá v kladení otázek vyslychajícím vyslychanému a v odpovídání na ně vyslychaným. Cílem dialogické části výsledku je rovněž odstranit rozpory jak ve výpovědi samé, tak i rozpory jak ve výpovědi samé, tak i rozpory ve výpovědích různých osob v téže věci, popř. odstranit rozpory mezi výpovědí a dalšími důkazy. Výsledkem výsledku je zaprotokolovaná výpověď vyslychaného, popřípadě dalších přítomných osob.⁴⁵

4.3 Vymezení pojmu dítě z hlediska práva

Pojem dítě se nachází v celé řadě právních předpisů, jak v mezinárodních tak i národních. Nejčastěji se v právních předpisech používají vedle pojmu dítě ještě další výrazy jako například mladiství, mládež, nezletilý a nedospělý.

V mezinárodních právních předpisech je pojem dítě definován Úmluvou o právech dítěte, která byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. Zde je v článku č. 1 uvedeno, že „*pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská*

⁴⁵ NĚMEC M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 2004, s. 191.

*bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“.*⁴⁶

Na úrovni vnitrostátního práva je pojem dítě vymezen ve čl. 32 odst. 1 ve větě druhé ústavního zákona č. 2/1993 Sb.. Listiny základních práv a svobod, že „*zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena*“.⁴⁷

V České republice je základní obecnou úpravou občanský zákoník. Ten ale neuvádí pojem dítě, ale vymezuje zde pojmy zletilost a nezletilí. Je zde uvedeno, že „*plně svéprávným se člověk stává zletilostí, zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku*“.⁴⁸ V dalším paragrafu se uvádí pojem nezletilí, kde se má za to, že „*každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku*“.⁴⁹

V oblasti trestního práva je tento pojem vymezen v trestním zákoníku, který uvádí, že „*dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak*“.⁵⁰ Trestní řád vysvětlení pojmu dítě nijak nedefinuje ani neuvádí.

Podrobněji se tomuto pojmu věnuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Dítě považuje osobu mladší patnácti let, jelikož zde má hlavní pojem mládež a tento se dále rozděluje. V tomto zákoně se rozumí „*mládeží děti a mladiství*“.⁵¹ Dítětem je ten, „*kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku*“⁵² a mladistvým je ten, „*kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku*“.⁵³

⁴⁶ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte* [online]. New York, 1989. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z WWW: < <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

⁴⁷ ČESKO. Zákon č. 2/1993 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, článek 32 odst. 1 věta druhá.

⁴⁸ ČESKO. Zákon č. 89/2012 občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 35, ustanovení § 30 odst. 1.

⁴⁹ Tamtéž, ustanovení § 31 odst. 1.

⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 40/2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, ustanovení § 126.

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, ustanovení § 2 odst. 1 písm. a).

⁵² Tamtéž, ustanovení § 2 odst. 1 písm. b).

⁵³ ČESKO. Zákon č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictvím ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, ustanovení § 2 odst. 1 písm. c).

4.4 Vymezení pojmu dítě z hlediska psychologie

Věda, která se zabývá pojmem dítě, se nazývá vývojová psychologie. Popisuje vývoj člověka od početí až po smrt.

Vývojová psychologie je zaměřena na zkoumání souvislostí a pravidel vývojových proměn v jednotlivých oblastech lidské psychiky i celé osobnosti a na porozumění jejich mechanismům.⁵⁴

Zvláště pak psychologie dítěte, která je spolu s psychologií dospívání její součástí, je však orientována jen na ty životní fáze, ve kterých probíhá duševní vývoj nejstrměji. Zvláště pro studující učitelských oborů je tedy důležitým východiskem k porozumění specifičnosti chápání, prožívání i snažení jak mladších, tak i starších žáků. Deduktivní aplikace osvojených obecných principů duševního vývoje pak může napomoci v mnoha konkrétních situacích zvolit přiměřenější, účinnější a individualizovanější výchovnou reakci.⁵⁵

4.5 Věk dítěte ve vztahu k psychologii

Věková hranice výslechu dětí není nikde stanovena. Záleží na psychickém vývoji dítěte, jelikož některé děti neodpovídají svému věku. Děti jsou většinou vyslyšáni v postavení jako oběť trestného činu (sexuální zneužívání, týrání) nebo svědek (domácí násilí). Výpověď dítěte by měla být zachycena na videozáznamu pro pozdější potřebu (předejde se tak sekundární viktimizaci).

Jelikož dětské oběti či svědci nemají často ještě dostatečně vyvinutou osobnost, požaduje zde zákon, aby u takového výslechu byla přítomna další osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže či pedagog, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslychané osoby přispěla ke správnému vedení výslechu.⁵⁶

Pro účely výslechové praxe jsou nezletilé děti rozděleny do následujících skupin:

- předškolní věk (od 3 do 6-7 let)
- mladší školní věk (od 6-7 do 8-9 let)
- střední školní věk (od 8-9 do 11-12 let)

⁵⁴ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, s. 11.

⁵⁵ ČÁČKA O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: nakladatelství SURSUM, 1994, s. 12.

⁵⁶ NĚMEC M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, s.r.o., 2004, s. 195.

- starší školní věk (od 11-12 do 15 let)
- mladiství (od 15 do 18-20 let)

4.5.1 Předškolní věk

Předškolní věk je charakteristický stabilizací vlastní pozice ve světě, diferenciací vztahu ke světu. V jeho poznání dítěti pomáhá představivost, je to fáze fantazijního zpracování informací, intuitivního uvažování, které ještě není regulováno logikou. Dítě svou představu přizpůsobuje vlastním možnostem poznání a potřebám.⁵⁷

V předškolním věku děti ještě mnohemu dění nerozumějí, a tudíž je nedovedou správně interpretovat. Pokud se jim realita jeví jako nesrozumitelná, vysvětlí si ji tak, jak umí, resp. jak se jim to hodí. Nepřipustí si, že to může být ve skutečnosti jinak. Potřebují dosáhnout alespoň zdánlivé jistoty, že svět je poznatelný a že se v něm dokáží orientovat. Jsou schopné uvažovat nesprávně a zkresleně i proto, že skutečnost je pro ně emočně nepřijatelná. Nepřesnost může vzniknout v důsledku tlaku potřeby dosáhnout jistoty a bezpečí. Předškolní děti interpretují realitu tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná.⁵⁸

Předškolní věk je obdobím her, kdy se snaží napodobovat chování dospělých. Hra je však pro děti přitažlivá pouze tehdy, jestliže probíhá v imaginárním světě. Ve hře je dítě svobodné a tudíž si může vytvářet svůj svět. Tudíž děti mají rády pohádky.

Po celý předškolní věk dělá dětem potíže i stálá proměnlivost časových vztahů (dnes, včera, zítra).⁵⁹ Pojem času se u dětí rozvíjí pomalu a rozlišují pojmy spíše jako delší či kratší dobu.

4.5.2 Mladší školní věk

S nástupem dítěte do školy dochází k řadě změnám a je důležitým mezníkem v životě dítěte. Dítě získává novou roli a stává se školákem. Omezuje se období her a pohádek, začíná nový život založený především na povinnostech a plnění různých úkolů. U dítěte dochází ke změně jeho myšlení (používají logiku), paměti, pozornosti a dalších poznávacích schopnostech. Dovedou řadit různé události podle toho, v jakém sledu k nim došlo, chápou pojem dříve a později, učí se rozlišovat délku trvání nějakého dění.

⁵⁷ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005, s. 173.

⁵⁸ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005, s. 182.

⁵⁹ ČÁČKA O. *Psychologie dítěte.* Tišnov: nakladatelství SURSUM, 1994, s. 43.

Dítě v sedmi letech je až překvapivě jiné než před rokem. Je vážnější, hodnější, pilnější. Sklonilo se před požadavky okolí. Projevuje značnou citlivost na hodnocení jinými. Malá výčitka je může uvést do usedavého pláče. Osmiletí berou své povinnosti jako samozřejmost a ochotně je plní. Neomezují se na pouze pasivní přijímání hodnot, ale začínají již i sami hodnotit. Chtějí více zasahovat také do volby vlastních cílů a zájmů. Proto se i mezi sebou často přou.⁶⁰

Dítě v tomto věku je snadno přizpůsobivé a zároveň velmi přístupné. Respektuje autoritu, rodina je jeho důležitou součástí, je kamarádké a snadno se s ním navazuje kontakt.

4.5.3 Střední školní věk

Ve školním věku se postupně mění i úvahy o kauzalitě, o příčinách různého dění. Školák stále více ustupuje od egocentrického chápání příčinnosti, už si nemyslí, že je středem veškerého dění a že se jej tudíž musí všechno nějak týkat. Už ví, že mnohé události mohou mít docela dobře příčinu, která s ním nesouvisí. Stejně tak začíná chápat, že pouhá časová souslednost nebo prostorová blízkost nemusí být pro vysvětlení nějakého jevu důležitá. Uvědomuje si, že dvě události mohou být na sobě nezávislé, i když k nim došlo ve stejné době nebo v těsné blízkosti. I v tomto případě jde o projev decentrace, odpoutání z vazby na aktuální souvislosti, které mohou být náhodné.⁶¹

V devíti a deseti letech jsou děti na krátký čas přesně takové, jaké si je rodiče vždy přáli mít. Jsou spolehlivé, lze se dovolávat jejich rozumnosti. Na oplátku však začínají požadovat vyšší samostatnost. Vadí jim už, když za ně rozhodují jiní. Soudí, že by již sami dokázaly sledovat vlastní povinnosti.⁶²

V tomto věku se zvyšuje koordinace a koncentrace různých způsobů vnímání a kolem deseti let již děti koncentrují pozornost na 10 až 15 minut.

4.5.4 Starší školní věk

Nejnápadnější změnou v tomto období je tělesné dospívání, které je spojené s pohlavním dozráváním, tj. pubertou. Mění se zevnějšek dospívajícího a stává se podnětem ke změně sebepojetí i reakcí okolí. V rámci celkového vývoje dochází ke změně způsobu myšlení, dospívající je schopen uvažovat abstraktně, a to i o variantách,

⁶⁰ ČAČKA O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: nakladatelství SURSUM, 1994, s. 55.

⁶¹ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, s. 249.

⁶² ČAČKA O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: nakladatelství SURSUM, 1994, s. 55.

kteře reálně neexistují. Hormonální proměny stimulují změny emočního prožívání, jehož výkyvy mohou upoutávat pozornost a ovlivňovat aktuální hodnocení dospívajícího. Pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče, značný význam pro něho mají vrstevníci, s nimiž se ztotožňuje. Pro toto období je důležité přátelství, ale i první lásky, počáteční experimentace s partnerskými vztahy. Starší pubescenti usilují o odlišení vlastní skupiny od dětí i dospělých a tuto potřebu svému okolí signalizují prostřednictvím úpravy zevnějšku, specifického životního stylu, zájmů hodnot apod. Důležitým sociálním mezníkem je ukončení povinné školní docházky v 15 letech a diferenciaci dalšího profesního směřování, které bude spoluurčovat budoucí sociální postavení dospívajících.⁶³

V této době se u dítěte dotvívá vývoj v oblasti inteligence, vnímá konkrétní realitu a reálně se orientuje v čase. Dále se zesiluje jejich sebevědomí, ale je však celkově nevyrovnané a nemá rádo připomínky na svoji osobu.

V tomto věku jsou děti náchylné k sugesci, a to zejména v otázkách, na které slyšely předtím vyslovit názory dospělých.

Některé psychologické výzkumy dokonce nasvědčují tomu, že za příznivých okolností mohou být děti školního věku schopny lepších paměťových výkonů než např. vysokoškoláci. Zdá se, že školní děti méně filtrují při vnímání. Proto postřehnou i řadu drobných detailů, které si i přesně vkládají do paměti. Pamatují si prožitá události spíše popisným, fotografickým způsobem, a proto mohou překvapit líčením detailů (např. při popisu osob), které dospělému pozorovateli spíše uniknou.⁶⁴

4.5.5 Mladiství

Období pozdní adolescence je fází přechodu do dospělosti. Z toho vyplývají typické znaky socializace: jedinec je čím dál víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává i odpovídající chování. Starší adolescent je zletilý, způsobilý k právním úkonům a tudíž i mnohem svobodnější. Může o sobě rozhodovat, uzavřít manželství, různé smlouvy apod. Starší adolescence je charakteristická i diferenciací a kvalitativní proměnou sociálních rolí a s nimi spojených společenských požadavků. Je

⁶³ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, s. 323-324.

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 324.

to období proměny sociálního očekávání, na jehož počátku není zcela jasné, co dospívající může, musí či nesmí.⁶⁵

Současní dospívající chápou dětství jako dobu, kterou je třeba co nejrychleji zvládnout a vyrovnat se dospělým, přinejmenším v některých oblastech. Adolescenti mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a jednoznačné sociální podřízenosti. Usilují o co nejranější získání větších práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti přijímají jen velmi neochotně. Období dospívání se stále rozšiřuje v obou směrech, dříve začíná a později končí.⁶⁶

Hlavní charakteristika tohoto období je prosazování sebe samého, způsob oblékání a chování, slangové výrazy a chce se svobodně rozhodovat. V tomto období již zcela uvažují zcela logicky, ale někdy mladiství jedná zbrkle a neuváženě, tudíž často chybují.

4.6 Úskalí při výslechu dětí

Rizika uzavřených otázek

U mladších dětí mohou být velmi problematické otázky typu „ano-ne“, které jsou na první pohled neškodné. Z výzkumů mínění a zkonstruování testů je známo, že i dospělí lidé mají tendenci spíše přitakat než říci ne. U dětí je tato tendence ještě výraznější. Jsou schopny vyslovit ano i na otázky, kterým nerozumí, anebo které jsou zcela nesmyslné. Riziko uzavřených otázek se dá snadno minimalizovat. Experimenty s dětmi prokázaly, že je užitečné před vlastním dotazováním dítě výslovně upozornit, že má možnost odpovědět i „já nevím“. I děti předškolního věku takové poznámce rozumí, je-li ilustrována na praktických příkladech. Spolehlivost dětských odpovědí se tím podstatně zvyšuje.⁶⁷

Příklad: „*Je ten dům prostorný? Je žlutá barva těžší než modrá?*“

Sugesce a sugestibilita

Sugesce představuje zvláštní postup ovlivňování, při kterém ovlivňující osoba (sugent) podsouvá druhému určité představy či informace autoritativním, naléhavým a

⁶⁵ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, s. 348.

⁶⁶ VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, s. 321-322.

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 325-326.

působivým způsobem, takže je závislá osoba přijímá nekriticky a automaticky za své a produkuje je dále jako vlastní osobní zážitky nebo názory.⁶⁸

Sugestibilita je vnitřní dispozicí vlastností každého jedince, která se projevuje jako sklon či náchylnost podléhat sugesci.⁶⁹ Děti jsou zpravidla u výsledku snadněji ovlivnitelné, ale s přibývajícím věkem sugestibilita ubývá. Děti jsou sugestibilní hlavně ke vztahu k rodičům, hlavně k matce. Nejvíce jsou děti sugestibilní kolem třetího a čtvrtého roku.

Pro výslech je problém sugesce natolik závažný, že je podchycen na úrovni zákona. Trestní řád obsahuje ustanovení o nepřipustnosti sugestivních neboli návodných otázek, jelikož kladením návodných otázek se značným způsobem snižuje důkazní hodnota dané výpovědi.⁷⁰

Sugestivní otázka již v sobě obsahuje předpokládanou odpověď, k čemuž dochází k negativnímu ovlivnění důkazní hodnoty výpovědi. Kladené otázky by měly být srozumitelné a jasné. Dítě dokáže vycítit očekávání vyslychajícího a tudíž ve snaze se zavděčit se mu, může svou výpověď zkreslit.

Příklad: „*Byly ještě nějaké osoby u toho, když ti strejda dělat ty ošklivé věci?*“ (dítě z této otázky může vycítit, že vyslychající by chtěl slyšet ještě další jména, proto si může další jména domyslet).

Riziko bezděčné sugesce

Hlavně u mladších dětí se setkáváme s nebezpečím bezděčné sugesce, které si vyslychající nemusí být vůbec vědom. Toto se hlavně děje v situacích, kdy uplynu od události více času a vyslychající se snaží dítěti připomenout jeho výpověď. Bohužel v těchto případech se tak nelze návodným otázkám zcela vyhnout.

4.7 Akomodační syndrom

Akomodační syndrom lze vzít v úvahu v kontaktu se sexuálně zneužívanými dětmi a tento syndrom má pět kategorií:

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 296.

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 296.

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 141/1961 o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66, ustanovení § 92 odst. 3 a ustanovení § 101 odst. 3.

Utajování

Dítě přirozeně směřuje k utajování zážitku. Tendence zamlčet pramení z pocitů provinění. Myšlenka na přiznání vyvolává různě motivovaný strach (např. z veřejného odsouzení, z odepření náklonnosti blízkých atd.).⁷¹

V některých případech je dítěti vyhrožováno, jestli o tom někomu poví, tak se stane něco hrozného buď jemu, nebo někomu z blízkých. Někdy si i dítě nepřipouští, že se mu děje něco zlého (nechápe, že toto by se mu dítě nemělo) a když konečně dospěje do staršího věku, tak se za tuto věc stydí.

Příklad: „Můj otec mě několikrát zneužil a to tak, že mi lízal přirození. Když mi bylo pět let, tak jsem holkám ve školce řekl, že mi můj táta lízal pind'oura. Holky se mi smály a řekly, že mi nevěří. Později ve škole jsme rozebírali téma o pohlavním zneužívání dětí, a když jsem pochopil, co mi můj táta prováděl, tak jsem se za to styděl“

Bezbrannost

Dítě se cítí bezbranné a vydáno pachateli napospas. Sice chápe, že by se mělo bránit, ale je přesvědčeno, že nemá, na koho se obrátit. Chabý odpor dítěte (pasivita, předstíraný spánek) si pachatel vykládá (racionalizuje) jako souhlas s jeho jednáním.⁷²

Příklad: „Pětiletý chlapec leží ve své posteli a najednou ho probudí silná bolest v rozkroku. Cítí, že má stažené kalhoty od pyžama. Jeho otec měl v ústech jeho přirození, a jak byl v alkoholovém opojení, tak syna i několikrát kousnul. Chlapec nevěděl, co se to děje, a když otec zjistil, že kluk nespí, tak všeho zanechal a šel si lehnout. Ráno otec dělal, že se nic v noci nestalo.“

Bezvýchodnost

Bezvýchodnost se prolíná s bezbranností. Dítě se často považuje za špatné, protože strpělo, či ještě snáší aktivity pachatele. Pocit bezvýchodnosti posiluje často přítomnost dalších dětí v rodině. Dítě za ně cítí zodpovědnost a chápe situaci tak, že se za ně obětovalo. Po určité době dítě přivyká situaci. K tomu, aby se s ní vyrovnalo, používá různých obranných mechanismů. Např. vytěšňuje nepříjemné detaily z paměti,

⁷¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 328.

⁷² ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 329.

což pak při výslechu ztěžuje vybavování určitých údajů o průběhu činu a nezkušenému vyslychajícímu se její výroky dítěte jako chudé na detaily, a proto málo věrohodné. Dalším nevědomě používaným obranným mechanismem je disociace, při níž dítě odděluje nepříjemné části vzpomínek anebo protichůdných myšlenek. Konfliktní, stresující prvky vzpomínek a myšlenek jsou zasunovány do podvědomí. Dítě tak minimalizuje prožité trauma. Krajním případem disociace myšlenek je jejich odloučení od tělesné zkušenosti. Vzniká situace, kdy dítě na základě této disociace samo sebe přesvědčí, že se vlastně nic nepříhodovalo.⁷³

Opožděné oznámení

Zpravidla se oznámení objevuje jako reakce na jinou událost. Nejde o uvědomělé řešení problému zneužívání. Spouštěčem pro oznámení bývají zpravidla jiné konflikty v rodině nebo provinění dítěte, za které je aktuálně trestáno. Není však správná laická představa, že sexuálně zneužívané dítě se ve škole chová zcela nenápadně a dosahuje dobrých studijních výsledků. Bezproblémové chování a vynikající školní prospěch chápe většina psychologů jako uplatnění mechanismu nevědomé kompenzace.⁷⁴

Příklad: „Desetiletý chlapec po zjištění, že jeho sedmiletá sestra řekla rodičům, že jejich devatenáctiletý bratranec ji šahal na pipinku a jí se to nelíbilo, tak na základě toho řekl, že v minulosti mu dělal něco podobného. Tudíž bylo zjištěno, že ho vlastní bratranec pohlavně několikrát zneužil.“

Odvolání obvinění

Dětská oběť často v průběhu vyšetřování mění svoji výpověď a někdy i odvolává svá obvinění. Takové projevy jsou srozumitelnými reakcemi na těžko snesitelné obavy, kterými dítě trpí, např. z rozbití rodiny, z toho, že bude označeno za lháře, že se dostane do dětského domova apod.

⁷³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 329.

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 329.

5 VÝSLECH VE SPECIÁLNÍ VÝSLECHOVÉ MÍSTNOSTI

Ve specializované výslechové místnosti lze provádět výslech dětského účastníka trestního řízení, který je obětí trestného činu, svědkem trestné činnosti, anebo který se dopustil protiprávního jednání. Dále zde mohou být vyslýchány další osoby (senioři a ženy, na kterých bylo pácháno domácí násilí), jelikož tyto policejní kanceláře jsou méně traumatizující.

Výslech by měli provádět policisté (specialisté), kteří jsou pro tuto práci řádně vyškoleny. Tito policisté musí mít alespoň základní znalosti z vývojové psychologie, komunikace s dětmi, rodiči a spolupracujícími organizacemi, dobré znalosti syndromu sexuálního zneužívání a týrání dětí a dobře zvládat metodiku výslechu dítěte ve speciální výslechové místnosti, jelikož právě výslech je velmi často jediným prostředkem k získání důkazů a tím i objasnění událostí.

Na provedení tohoto úkonu je vždy nutné řádně a pečlivě připravit, vše si rozmyslet, naplánovat a profesionálně zorganizovat:⁷⁵

- nastudování dosud nashromážděného spisového materiálu,
- zjištění informací k osobnosti vyslýchávaného,
- příprava scénáře výslechu,
- příprava speciální výslechové místnosti na provedení konkrétního výslechu,
- výběr zúčastněných osob,
- dodržovat všechny právní, kriminalistické a psychologické zásady,
- nezapomínat na vhodné ukončení výslechu – navodit vhodnou a zklidňující atmosféru,
- zhodnotit výslech, dítě pochválit,
- upozornit, že bude proveden přepis nahrávky, který bude předložen k podpisu, tedy i vyslýchávanému dítěti,
- vhodné je umožnit rozhovor s klinickým psychologem, který bude provádět znalecký posudek,
- nezapomínat nikdy na rodiče!!!

⁷⁵ KOLÁŘOVÁ A. *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka – oběti mravnostní trestné činnosti)*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015. s. 11.

5.1 Specializovaná výslechová místnost

V České republice vznikly první specializované výslechové místnosti v roce 2006, a to v Ostravě (Dětský domov dětí do tří let) a v Praze (tehdejší Správa hl. m. Prahy). V současné době jich je po celé České republice vybudováno celkem 50 a dalších 8 jich je v plánu (datováno k říjnu 2014). Odhadované finanční náklady na vybudování jedné místnosti se pohybuje od 200 tisíc korun a výš.

Obr. 1: Vlastní zdroj – Speciální výslechová místnost Územního odboru Beroun

Speciální výslechová místnost se obvykle skládá ze dvou místností – první je tzv. pohovorová, kde se provádí výslech a druhá je tzv. technická a monitorovací. V této části je umístěna záznamová technika a výslech zde sledují osoby, jejichž účast u výslechu je dána trestním řádem. Pokud je k dispozici ještě další místnost, bývá monitorovací oddělená od technické. U některých výslechových místností jsou také čekárny nebo herny, někdy je součástí i další výslechová místnost, která se užívá k výslechům dospělých osob.⁷⁶

Hlavním důvodem pro vybudování těchto místností bylo nepoškozovat dítě jako oběť či svědka trestné činnosti a zmírnit tak traumatizující zážitek prožité události. Tyto místnosti, jejichž cílem bylo vybudovat prostředí zásadně se odlišující od tradičních policejních kanceláří, jsou využívány při vyšetřování závažné trestné činnosti, jako je

⁷⁶ FÜRBAČEROVÁ I. *Speciální výslechové místnosti* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2013 [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/sit-specialnich-vyslechovych-mistnosti-pdf.aspx>>.

pohlavní zneužívání, znásilnění, svádění k pohlavnímu styku apod. Komunikace v těchto prostorách probíhá diskrétně a ohleduplně, s cílem co nejvíce zmírnit u dítěte prožitý nepříjemný zážitek. Při výslechu závažné trestné činnosti páchané na dítěti bývají výslechu nezřídka přítomny tyto osoby: policista, psycholog, zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), státní zástupce, soudce a obhájce.⁷⁷

Aby dítě nebylo stresováno dalšími osobami při samotném výslechu, jsou tyto místnosti vybaveny monitorovací audio a videotechnikou. Tudíž samotný výslech provádí policista a další osoby sledují on-line, aby svojí přítomností výslech nenarušovali. Současně je pořizována kvalitní dokumentace samotného výslechu, jelikož je celý úkon nahráván na záznamové zařízení a poté bude přepsán. Tímto bude vyhotoven protokol o výslechu svědka. Tento protokol a nahrávka je potom použitelná u soudu. Státní zástupce, soud nebo popřípadě obhájce může porovnat protokol s videonahrávkou. Je to výrazná pomoc při objasňování mravnostní trestné činnosti a na druhé straně i kontrola zákonnosti postupu orgánů činných v trestním řízení. Tudíž nedochází k sekundární viktimizace dítěte.

Povědomí o potřebě přizpůsobit metody při výslechu dětských obětí je ve všech členských státech Evropské Unie. Děti jsou zpravidla vyslýcháni s větší péčí než jiné oběti a způsob jakým je výslech prováděn se liší. Většina členských států má zvláštní vzdělávací programy pro policisty, kteří provádějí výslech dětí tak, aby při výslechu dětí byli schopni vést výslech podle potřeb dítěte. Důležité je také vytvoření přátelského prostředí při jejich výslechu. Ke zmírnění zatížení dětské oběti je výslech natáčen a poté může být nahrávka použita jako důkaz u soudu, tudíž dětské oběti nemusí vystupovat před soudem. Výjimkou jsou státy Rumunsko, Bulharsko a Itálie.⁷⁸

Ke zmírnění zatížení z vystoupení před soudem a uzavřený televizní okruh odkaz nebo video - žádost o zápis před soudem výslechu může být použito jako důkaz u soudu téměř ve všech jurisdikcích, přičemž výjimky jsou Rumunsko, Bulharsko a Itálie. Tabulka 3.8 poskytuje přehled výsledků.

⁷⁷ BURÝŠKOVÁ L. *Výslechové místnosti* [online]. Policie České republiky - KŘP Královéhradeckého kraje, 7.4.2009 [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/vyslechove-mistnosti.aspx>>.

⁷⁸ APAV. *Project Victims in Europe* [online]. Praha : Bílý kruh bezpečí, 2009 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pro-odborniky/doporucena-literatura/>>.

Od roku 2011 jsou vedeny statistiky počtu výsledků a dalších úkonů ve speciálních výslechových místnostech. Nejvíce jsou prováděny úkony ve vztahu k dětem: v roce 2011 – 616 úkonů, v roce 2012 – 764 úkonů a v roce 2013 – 839 úkonů.⁷⁹

Standartní vybavení speciální výslechové místnosti

Každá speciální výslechová místnost by měla být vybavena tímto vybavením:⁸⁰

- **Interiér výslechové místnosti**

Vybavení je přizpůsobeno dětem (např. vymalování místnosti vhodnými barvami, výzdoba, hračky, obrázky, vhodný nábytek, knihy, dětská magnetická tabule, květiny, atd.) tak, aby co nejvíce navozoval pocit bezpečí a pohody. Vybavení nesmí vést k nežádoucímu rozptýlení pozornosti dítěte a zároveň musí být využitelné nejen pro výslech velmi malých dětí, ale také pubescentů. Nezbytnou součástí jsou také demonstrační pomůcky – panenky „Jája a Pája“ a jejich rodina.

- **Technické vybavení výslechové místnosti**

Musí zde být minimálně dvě kamery, které detailně zabírají vyslychajícího a zejména vyslychanou osobu tak, aby byla vidět její nonverbální komunikace, gesta a mimika. Dále mikrofony způsobilé zaznamenat i mnohdy velmi tichý a špatně artikulovaný hlasový projev vyslychané osoby, prostředky komunikace mezi vyslychajícím a jeho kolegou v technické či monitorovací místnosti.

- **Monitorovací místnost**

Slouží k on-line pozorování průběhu výslechu osobami, jejichž přítomnost u vyšetřovacího úkonu je dána právním předpisem. Nábytek tedy musí umožňovat pořizování písemných poznámek, studium spisového materiálu a potřebný komfort při sledování dění ve výslechové místnosti.

- **Technické vybavení monitorovací místnosti**

Jsou zde televizor či televizory (nebo velkoplošné monitory a reproduktory či reprodukcí soustava) sloužící jako výstupy obrazu z kamer umístěných ve

⁷⁹ FÜRBAČEROVÁ I. *Speciální výslechové místnosti* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2013 [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/sit-specialnich-vyslechovych-mistnosti-pdf.aspx>>.

⁸⁰ EXPERTNÍ TÝM. *Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, červen 2011, © 2017 [cit. 2016-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>>.

výslechové místnosti, na kterých lze pozorovat dění ve výslechové místnosti. Není-li v technické místnosti k dispozici kvadrátor obrazu, je potřebné zajistit, aby přihlížející osoby mohly sledovat současně obraz z detailní i přehledové kamery. Dále pak zařízení umožňující komunikaci s vyslychajícím ve výslechové místnosti (zejména není-li tato v bezprostředním sousedství monitorovací místnosti).

- **Technická místnost**

Je vybavena technologií pro ovládání a případné přepínání kamer, úpravy zvuku a pro pořízení obrazového a zvukového záznamu (např. počítač s možností zpracování pořízených záznamů, DVD rekordér. V odůvodněných případech je možné monitorovací a technickou místnost instalovat do jednoho prostoru.

5.2 Demonstrační loutky „Jája a Pája“

Anatomické loutky se prvně začaly používat v USA a následně ve Velké Británii v osmdesátých letech dvacátého století jako pomůcka při vyšetřování obětí sexuálního zneužití. V České republice jsme se seznámili s těmito pomůckami díky spolupráci s odborníky v zahraničí v Dětském krizovém centru v Praze, které založil prof. Jiří Dunovský (po roce 1995). Následovalo jejich zhotovení – značně komplikované i díky neobvyklosti takových loutek v našem prostředí (některá zařízení si je sama vyrobila či nechala ušít), jelikož nebyly dosud nijak standardizovány a také se značně liší svým provedením i vzhledem. Základní sestavu tvoří vždy 4 loutky (holčička a chlapec, dospělé postavy – žena a muž se zobrazenými sekundárními pohlavními znaky). Nejčastěji (ale ne zásadně vždy) je při své práci používají psychologové u dětí, u kterých je podezření, že se staly obětmi sexuálního zneužití. Používání těchto pomůcek při policejní praxi bylo průlomové a v současnosti, po létech jejich užívání, přichází do praxe nový soubor postav, které jsou inovovány nejen do počtu, ale i realističtějším zobrazením těla a v neposlední řadě i vzhledem a změnou svých proporcí, které jsou vhodnější pro manipulaci. Nově jsou již vytvořeny loutky zobrazující celou rodinu, které jsou rozšířeny o postavy starší generace obojího pohlaví.⁸¹

Loutky jsou chráněné průmyslovým vzorem MVČR a PČR. V praxi to znamená, že bez souhlasu držitele průmyslového vzoru nesmí být tyto loutky vyráběny pro komerční účely. V České republice loutky jako jediná vyrábí Moravská ústředna Brno,

⁸¹ PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. s. 5-6.

družstvo umělecké výroby a jsou zpracovány tak, aby děti motivovaly ke hře. Loutky jsou vyrobeny z textilního materiálu, který je snadno udržovatelný a plně vyhovuje hygienickým normám. Mají na sobě oblečení, které jde snadno svléknout a obléct (vhodné i pro menší děti). Velikost postaviček je zhruba okolo 80 cm. Vlastní těla jednotlivých postav mají zobrazeny genitálie (vytvořeny i otvory), dospělí mají i sekundární pohlavní znaky – prsa a ochlupení. V praxi se loutky osvědčily i při dokumentování násilné a mravnostní trestné činnosti spáchané na adolescentech, ale i na dospělých ženách.⁸²

Obr. 2: Vlastní zdroj – Demonstrační loutky „Jája a Pája“

Pro vhodné použití je třeba dbát na to, aby byly demonstrační pomůcky vždy v pořádku – různé umazání, pothání, chybějící části (z praxe např. utržené oko loutky!), ale i přímé použití loutek již svlečených – může výrazně ovlivnit emoční doprovod a prožívání dítěte, které takovou loutku pozoruje a má s ní manipulovat.⁸³

5.3 Výslech za pomoci loutek „Jája a Pája“

Výslech je za použití loutek pro dítě vnímána jako hra a tudíž se s ním lépe spolupracuje. Dítě se tak lépe vyjadřuje ke skutečnostem, než by tomu bylo bez pomoci loutek.

⁸² PLŠKOVÁ A. *Demonstrační pomůcky Policie České republiky* [online]. Praha : Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z.s., © 2001-2013 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006010913>>.

⁸³ PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. s. 9.

Výslech je vždy ovlivněn faktory jak na straně dítěte - faktory vnitřní (aktuální psychický stav dítěte), tak faktory na straně vyšetřovatele (znalosti, zkušenosti a dovednosti, osobnost a především profesionalita) a prostředí (vybavení místnosti, doba výslechu, počet lidí ve výslechové místnosti, atd.) - faktory vnější.⁸⁴

Obr. 3: Vlastní zdroj – Rodina „Jáji a Páji“

Jakmile vyslychající naváže s vyslychaným dítětem kontakt, který výrazně ovlivní vlastní výslech, a dojde k poučení dítěte, může začít samotný výslech. Na začátku výslechu je vhodné klást zklidňující dotazy (na věci, které dítě dobře zná a na které je možno odpovědět ano či ne: „*Chodíš do školky?*“). Tyto otázky jsou testovací a zjišťují, zda se dítě orientuje např. v čase, v rodině, ve společnosti vrstevníků, atd. V průběhu výslechu je nejvhodnější používat otázky otevřené, nabízet více alternativ a také je velmi vhodné užívání nedokončených vět (vět, při kterých neklesáme hlasem, neděláme tečku a dáme dítěti prostor na doplnění). Vydržíme-li, každý pak větu nějak doplní. Velmi důležité je průběžně shrnovat dosud vypovězené, a také opakovat klíčová slova, které dítě samo užilo. Je nezbytně nutné především dítěti naslouchat a dát mu dostatečný prostor po celou dobu výslechu (a také při manipulaci s demonstračními pomůckami!). Hlavně pečlivě pozorovat projevy dítěte, jeho eventuální psychomotorický neklid, kolísání pozornosti i případné neurotické projevy (např. kousání nehtů, tiky). V průběhu výslechu je nezbytně nutné umět vytvářet pro dítě pocit

⁸⁴ PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. s. 10-12.

bezpečí a důvěry (zvláště při práci s demonstračními pomůckami). Demonstrační pomůcky nemají být v místnosti ihned v zorném úhlu pohledu dítěte (nejlépe je mít nachystané po ruce, např. v košíku či originálním obalu). Vyslychající by měl vědět, v jakém pořadí má postavičky poskládané, jelikož přehrabování v nich je zcela nevhodné, stejně jako výstavka všech postav.⁸⁵

Obr. 4: Vlastní zdroj – Výslech dítěte za pomoci demonstračních loutek

Přechod od verbální výpovědi k demonstračním pomůckám je vhodné uvést např. „*Potřebovala bych tomu lépe porozumět. Můžeš mi to ukázat?*“ nebo „*Rozumím, že se ti o tom špatně mluví. Můžeš mi to tedy ukázat.*“ Zařadit slůvko „*prosím*“ je velmi vhodné. Jako první postavu ukazujeme dítěti vždy postavu identifikační (jeho samého – holčičce postavu dívky a opačně) a vyslychající může uvést např. „*Tato holčička/kluk bys mohl/a být ty/vy* (u dětí nad 15 let by se mělo vykat!). *Ukaž mi, prosím, co se tedy stalo.*“ U menších dětí nejprve řekneme, že se dá oblečení sundat a bedlivě sledujeme projevy dítěte (jak se tváří při pohledu na zobrazené genitálie). Loutku zásadně nesvléká vyšetřovatel! Pouze může přidržet část oblečení. Poté zjišťujeme, zda dítě umí jednotlivé části těla pojmenovat např. „*Tak to je u holčiček/kluků, jako jsi ty a kluci/holčičky mají...?*“. Nutné je akceptovat označení dítětem, zachovat výraz bez známek údivu nebo pohoršení a ovládnout často i úsměv nad označení, které dítě použije (hodně vypovídá o jeho výchovném prostředí). Zásadně výraz neopravovat a

⁸⁵ PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. s. 13-15.

přijmout výraz dítěte. Při dalším dotazování používat samozřejmě výraz, které dítě určilo.⁸⁶

Po předvedení a ukázání, co se dítěti stalo, dáme na stůl ostatní oblečené loutky a požádáme dítě, vybralo postavu toho, s kým situací zažilo. Opět akceptujeme výběr dítěte (nikdy dítě při výběru neopravujeme a nevymlouváme mu jeho volbu). Když si dítě vybere pachatele, sklidíme rychle zbylé pomůcky, takže na stole zůstane pouze „dítě a pachatel“. Poté se vyslychající ptá např. „Ukaž, co bylo a jak.“, „Jak to dělal?“, „Kde byl?“, „Ukaž, kam sahal.“, „Byl u toho ještě někdo?“. Také otevřené a variabilně formulované otázky jsou vhodné: „Stál nebo ležel, nebo...?“, Říkáš, že byl oblečený a měl na sobě?“, „Nevím, jestli jsem tomu dobře porozuměla, můžeš mi to, prosím, ukázat ještě jednou?“. Je nutné ptát se nenávodně! Tedy rozhodně ne: „Tak stál, nebo ležel?“, protože při vyšší sugestibilitě dítě odpoví často výrazem, který slyšelo na konci věty (tedy ležel), ač to nemusí být pravda! Můžeme dítěti nabídnout svou pomoc s manipulací loutek: „Můžu ti pomoci, třeba podržet...“, a pak nastavujeme loutku podle pokynů vyslychaného a opakovaně se ujišťujeme: „Bylo to tak...?“. Nikdy by však vyslychající neměl převzít iniciativu a předvádět práci s pomůckami sám podle svých představ, jak se situace odehrála! Při používání loutek je vhodné také využít hravosti a kreativity dětí, např. „Tohle je postel (vana) a ty jsi v ní...“ a položíme loutku do polohy, kterou dítě vybralo. Poté se utvrdíme, zda je to tak správně: „Bylo to tak?“. Pak následují otázky: „A jak to bylo dál?“, „Ukaž“. Na zakončení se zeptáme: „Ještě něco bylo?“ a v případě, že vyslychaný potvrdí, že je to již vše (a přihlízející nemají dotazy), sklidíme pomůcky bez dlouhých prodlev. A na konci dětem nezapomeneme dodat „děkuji“. V průběhu výslechu dítě podporujeme, ale nepřechvalujeme.⁸⁷

Při výslechu dítěte se vyslychající může dopustit řady chyb, kterým je potřeba se vyvarovat. Jedná se zejména o tyto chyby:⁸⁸

- utěšování („to se spraví, bude to dobré“) vyvolává pocit nepochopení,
- litování („je mi tě líto, co jsi musel/a prožít) oběť slyší, že se stává člověkem politováníhodným, což více snižuje její sebevědomí a pocit vlastní hodnoty,

⁸⁶ PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. s. 16-18.

⁸⁷ PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. s. 19-22.

⁸⁸ KOLÁŘOVÁ A. *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka – oběti mravnostní trestné činnosti)*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015. s. 14.

- vyčítání, obviňování („proč jsi si to nechal/a líbit, už jsi mohl/a dávno odejít, neprovokuješ náhodou, on je takový slušný“) prohlubuje pocit viny za situaci, oběť se uzavírá nebo brání, nenaváže se kontakt a důvěra,
- pseudodiagnostický komentář („to vypadá hrozně“) může vyvolat panický strach,
- plané sliby (policie zasáhne a nic se nestane, násilníka brzo potrestáme),
- spěch, neklid, hektičnost pracovníků (vyvolává pocit, že nikdo na ni nemá čas, asi to není tak závažné, musí to vydržet),
- používání cizích slov,
- patologizování projevů obětí („to není normální, takhle se chovat“), prohlubuje pocit viny a zvyšuje nízké sebehodnocení oběti,
- zvyšování hlasu, mentorování (dítě přestane komunikovat).

6 VLASTNÍ VÝZKUM

Vedlejším cílem „práce“ je zjistit dopad viktimizace u dětí v budoucím životě, zda se dítě zapojí do běžného způsobu života nebo bude nadále obětí anebo páchat stejnou trestnou činnost jako jejich trýznitelé. Tento cíl byl zjištěn za pomoci řízených rozhovorů, kdy jsou tyto rozhovory uvedeny v přílohách.

6.1 Řízené rozhovory

Řízený rozhovor byl realizován s příslušníky Policie České republiky (dále jen „PČR“) služebně zařazené na Oddělení Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „SKPV“), kteří se při své policejní práci věnují výslechům dětské oběti. První rozhovor byl proveden s por. Mgr. Evou Duchoňovou, která realizuje služební výkon činnosti na Územním odboru Beroun na Oddělení Služby kriminální policie a vyšetřování. Druhý rozhovor byl proveden s por. Bc. Helenou Novotnou, která je služebně zařazena na Obvodním ředitelství policie Praha III pro Službu kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality a na 3. oddělení obecné kriminality. Záměrně jsem provedla rozhovory s policisty, kteří pracují v rámci jiného kraje, jelikož každý kraj práci provádí trošku jinak.

V rámci realizace uskutečněných řízených rozhovorů byly kladeny policistkám stejné otázky. Už při pokládání prvních otázek jsem zjistila mezi oběma policistkami rozdíl, por. Duchoňová se věnuje výslechům dětské oběti již od roku 2003 a por. Novotná „teprve“ šest let. Z por. Novotné bylo patrné profesní zaujetí, že jí její služební činnost naplňuje a plně se jí odevzdává. Na por. Duchoňové bylo vidět, že vykonává svou služební činnost již jako samozřejmost. Obě shodně uvedly, že na výslech dětí musí být policista vyškolen, jinak by tuto práci nemohl vykonávat. Školení spočívá v absolvování kurzů o vývojové psychologii dítěte/člověka zaměřené na prožívání traumat dětmi i dospělými, školení znalci z oboru dětská gynekologie a dětská klinická psychologie, zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, interních aktů „PČR“ týkajících se této problematiky a dále zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Z rozhovorů vyplynulo, že por. Novotná má za sebou více školení než třeba její kolegyně v Berouně. Může to být tím, že v Praze jsou složitější případy než kdekoli jinde v okolí, jelikož v Praze je více obyvatel, střetává se zde více kultur a je zde větší anonymita.

Z uskutečněného řízeného rozhovoru bylo zjištěno, že příprava a průběh výslechu je velice náročný proces, jelikož se vyslychající musí dobře na výslech připravit, aby zjistil od dětské oběti veškeré informace o tom, co se mu stalo. To vše probíhá tak, aby dětská oběť netrpěla sekundární viktimizací. Důležité je zjištění všech informací o dítěti, se kterým bude prováděn výslech, hlavně poměry v rodině, ve školce/škole a na Orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Když to okolnosti dovolí, pozve si policista dítě několik dnů dopředu k sobě do kanceláře i s jeho zákonným zástupcem, aby se s dítětem seznámili. Nikdy se však policista v této době neptá na předmět výslechu! Poté je potřeba sestavit seznam otázek, které budou kladeny při výslechu, včetně jeho poučení. To vše je třeba uzpůsobit věku dítěte. Což vyslychajícímu zabere někdy i den. Když už dojde k samotnému výslechu, je potřeba zajistit, aby u výslechu byly všechny potřebné osoby, jejichž přítomnost u výslechu je dle zákona nutná (psycholog, rodič, obhájce, sociální pracovník, soudce atd.).

Výslech dítěte se nejčastěji provádí ve speciální výslechové místnosti (dále jen „SVJ“), záleží na závažnosti a postavení dítěte v případě. Tyto prostory jsou totiž nejvhodnější pro výslech dětí, jelikož tato místnost je upravena podle věku a potřeb dítěte. Každé dítě a případ je jiný, jelikož děti mají své výchovné či psychické problémy, dvě děti stejného věku nejsou nikdy stejné a každé dítě pochází z jiného sociálního prostředí. Dále je tato místnost uzpůsobena tak, aby při výslechu byl jen vyslychající a dítě. Ostatní osoby jsou v následkové místnosti, kdy mohou sledovat průběh výslechu na obrazovce. Je to z toho důvodu, aby dítě nijak neznervózňovali, nenapomínali a nedělali tam nějaké nevhodné povzdechy či gesta. Výslech by neměl trvat moc dlouhou dobu, ale záleží vždy na stavu dítěte. Zkušený policista by měl rozpoznat, kdy je dítě unavené a kdy by měl výslech zakončit. Je to vždy o empatii a pocitu vyslychajícího.

Na otázku z jakých sociálních vrstev dětské oběti pocházejí, bylo zjištěno, že por. Novotná má spíše zkušenosti, že děti pocházejí spíše ze slabších sociálních vrstev, ale není výjimkou i opak. Por. Duchoňová má zkušenosti, že dětské oběti pocházejí ze všech sociálních vrstev.

Jak se dětská oběť zapojila do běžného života, mají obě policistky stejný názor na to, že velice záleží na prostředí, v jakém dítě vyrůstá. Policisté většinou nemají zpětnou vazbu, jak se dětské oběti začlení zpět do běžného způsobu života. Následná péče je hlavně především na rodičích a na dalších odbornících z odvětví psychologie.

Por. Duchoňová si myslí, že se dětské oběti zapojili normálně do běžného způsobu života, jelikož si věci nepřipouští jako dospělí. Samozřejmě se ale nejedná o brutálně týrané děti, tyto v praxi neměla. Policisté se hlavně snaží, aby nedocházelo k viktimizaci při výsleších dětí. Tedy zajištění pohodlí a klidu při výsleších.

Jelikož jsem neměla dostatečné odpovědi na to, jak se dětské oběti zapojí do běžného způsobu života, zda budou nadále obětí anebo páchat stejnou trestnou činnost jako jejich trýznitelé, napsala jsem dotaz do několika krizových center, které působí v České republice již několik let. Napsala jsem do Bílého kruhu bezpečí, krizového centra ROSA a Dětského krizového centra. Z Bílého kruhu bezpečí a centra ROSA mi bylo odpovězeno, že s dětskými oběti nepracují a tudíž nemají odpovědi na mé otázky. Z Dětského krizového centra mi bylo odpovězeno, že dětské oběti se běžně zapojí do běžného způsobu života, ale někdy se může stát, že s tím mohou mít problémy, vše záleží na zpracování události (trestného činu) dítětem. K chování dětské oběti se vyjádřili tak, že to souvisí s dopadem trestného činu na oběť, dále s tím, zda má dítě podporu ze strany nejbližších osob se se situací vyrovnat, popř. zda má odbornou pomoc. Projevy dětských obětí jsou různé, např. posttraumatická stresová porucha, rizikové chování, psychosomatické problémy, problémy s příjmem potravy, pokusy o sebevraždu, apod.

ZÁVĚR

V „práci“ byla reflektována viktimologie jako součást vědního oboru kriminologie. Pro řadu laické i odborné veřejnosti nemusí být tato věda známa, i když zejména v policejní praxi je v poslední době na ni brán velký zřetel. Získané poznatky o oběti lze využít k citlivějšímu přístupu k obětem, a tím přispět ke snížení sekundární viktimizace, což bylo cílem práce. K sekundární viktimizaci dochází až po spáchání trestného činu a způsobují ji zejména orgány v trestném řízení, média a okolí oběti. Především příslušníci „PČR“ zařazení na základních útvarech a příslušníci „SKPV“ by měli být proškolení v oblasti viktimologie, jelikož se obvykle na místě činu vyskytují zpravidla jako první, tudíž se setkávají s obětí. Důraz by se měl klást na jednání s obětí a předcházení sekundární viktimizaci. Neboť oběť je často jediným a nenahraditelným zdrojem informací o pachateli trestného činu. V minulých letech se veřejnost spíše zaměřovala na potrestání pachatele než na pomoc oběti. V současné době působí v České republice hned několik intervenčních center pomáhajících obětem trestných činů (Bílý kruh bezpečí, Dětské krizové centrum, ROSA apod.), které pomáhají oběti se s nepříjemnou situací vyrovnat. Pracují v nich proškolení pracovníci, kteří také spolupracují s policií.

„Práce“ se rovněž v užším postihu zaměřuje na zvláštnosti výslechu dětí a na výslech dětí ve speciální výslechové místnosti za použití demonstračních loutek. Při studiu odborné literatury a rozhovorech s odborníky, kteří provádějí výslechy dětí, vyplývá, že výslech dětí pokročil směrem dopředu. Ať už se jedná o vybudování výslechových místností nebo použití demonstračních loutek, ale hlavně jsou vyslychající proškoleni, jak správně provádět výslech dítěte. Jelikož je rozdíl vyslychat dítě nebo dospělého. Vyslychající se proto snaží, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci. Důležitá je hlavně příprava na výslech, poučení dítěte před samotným výslechem a poté již samotný průběh výslechu.

Trestných činů páchaných na dětech stoupá a o tom svědčí smutná statistika z roku 2013 a 2014. V roce 2013 bylo ohlášeno 7 527 případů týrání a zneužívání dětí, v roce 2014 to již bylo 8 478, což je meziroční nárůst o více než 10 %. Bohužel v šesti případech došlo k úmrtí dítěte. Ale spousta trestných činů páchaných na dětech zůstává v utajení. Násilí na dětech je stále vnímáno částí společnosti jako součást výchovy, včetně práva rodiče rozhodnout, jak bude dítě potrestáno! Zároveň může být zvyšující

počet případů i důsledkem všímavosti veřejnosti, která nepřehlídí násilí na dětech, a chce zabránit jejich utrpení.⁸⁹ Některé případy na povrch vyplouvají až po nějaké době, při oznámení jiné události, a spousta dětí se bojí o věci hovořit. Proto tedy záleží na okolí dítěte, zda si toho někdo všimne a podá dítěti pomocnou ruku.

Na základě řízených rozhovorů s příslušníky „PČR“, služebně zařazení na „SKPV“, kteří provádějí výslechy dětí, byl podpořen hlavní cíl „práce“, kdy bylo zjištěno, že při výsleších dětí dochází k minimalizaci sekundární viktimizace. Při stanovení vedlejšího cíle bylo shledáno, že dětské oběti se zapojí do běžného způsobu života bez větších překážek, ale někdy se může stát, že s tím mohou mít problémy, vše záleží na zpracování události (trestného činu) dítětem. Pro dětskou oběť je důležitá podpora ze strany nejbližších osob se se situací vyrovnat a také řádná psychologická pomoc. Jaké má dětská oběť subjektivní projevy v budoucím životě, je velice různé, např. dítě trpí posttraumatickou stresovou poruchou, rizikovým chováním, psychosomatickými problémy, problémy s příjmem potravy, snaží se pokusy o sebevraždu, apod.

⁸⁹ BAUDYŠOVÁ Z. *Týrané děti*, Praha : EPRAVO.CZ, a.s., 30.6.2015. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/efocus/tyrane-deti-98295.html>>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ČAČKA O. *Psychologie dítěte*. Tišnov : nakladatelství SURSUM, 1994. 112 s. ISBN 80-85799-03-0.
2. ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha : EUROUNION, s.r.o., 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3.
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. 312 s. ISBN 80-86898-73-3.
5. ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – Příručka pro pomáhající profese*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forezní praxi*. Praha : Portál, s.r.o., 2014. 158 s. ISBN 978-80-262-0582-1.
7. KOLÁŘOVÁ A. *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka – oběti mravnostní trestné činnosti)*. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2015. 23 s.
8. KUČHTA J. a kol. *Kriminologie I. část*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1993. 131 s. ISBN 80-210-0616-1.
9. NETÍK, NETÍKOVÁ, HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha : C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.
10. NĚMEC M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, s.r.o., 2004. 328 s. ISBN 80-7317-036-1.
11. PJEŠČÁK J. *Kriminalistika*. Praha : Naše vojsko, 1986. 297 s. ISBN 28-079-86.
12. PROCHÁZKOVÁ J. *Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí*. Praha: Tiskárna MV, s.p.o., 2015. 29 s.
13. SPURNÝ J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, s.r.o., 2003. 114 s. ISBN 80-7178-846-5.
14. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.
15. VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie I*. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Elektronické zdroje

1. APAV. *Project Victims in Europe* [online]. Praha : Bílý kruh bezpečí, 2009 [cit. 2017-02-23]. ISBN 978-972-8852-27-6 Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pro-odborniky/doporucena-literatura/>>.
2. BAUDYŠOVÁ Z. *Týrané děti* [online]. Praha : EPRAVO.CZ, a.s., 30.6.2015 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/efocus/tyrane-deti-98295.html>>.
3. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Projekt MUSAS II* [online]. [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pro-odborniky/projekt-musas-ii-deti-jako-obeti-a-svedci-trestnych-cinu/>>.
4. BURÝŠKOVÁ L. *Výslechové místnosti* [online]. Policie České republiky - KŘP Královéhradeckého kraje, 7.4.2009 [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/vyslechove-mistnosti.aspx>>.
5. ČIHOUNKOVÁ, J. *Kriminologie – Viktimologie* [online]. Brno : Vydavatel Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/viktimologie>>.
6. EXPERTNÍ TÝM. *Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, červen 2011, © 2017 [cit. 2016-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>>.
7. FÜRBACHEROVÁ I. *Speciální výslechové místnosti* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2013 [cit. 2016-12-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/sit-specialnich-vyslechovych-mistnosti-pdf.aspx>>.
8. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÁ REPUBLIKA, *Ochrana obětí trestných činů* [online]. © 2012 [cit. 2016-12-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-obeti-trestnych-cinu>>.
9. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÁ REPUBLIKA. *Ochrana práv poškozeného* [online]. © 2012 [cit. 2016-12-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/57>>.
10. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte* [online]. New York, 20.11.1989 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

11. PLŠKOVÁ A. *Demonstrační pomůcky Policie České republiky* [online]. Praha : Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z.s., © 2001-2013 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010913>>.
12. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Pomoc obětem trestných činů* [online]. © 2017. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-pomoc-obetem-trestnych-cinu.aspx?q=Y2hudW09Mg%63d%63d>>.
13. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KŘP Jihomoravského kraje. *Děti v roli svědka či oběti – prevence a represe* [online]. © 2015 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/deti-v-rol-i-svedka-ci-obeti-prevence-a-represe.aspx>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). NEJVYŠŠÍ SOUD. Judikatura identifikačního čísla Sb.m.s. JUD21315CZ ze dne 18.9.1925 vedená pod Č.j.: Zm I 401/25 – Výslech dětí. In *Informační systém ASPI, Česká republika*.
2. ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.
3. ČESKO. Zákon č. 2 Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>>. ISSN 1211-1244.
4. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>.

5. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/sb011-09-pdf.aspx>>. ISSN 1211-1244.
6. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 35. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>. ISSN 1211-1244.
7. ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o obětech trestných činů). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2013, částka 20. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

- rozhovor s por. Mgr. Evou Duchoňovou, komisař Územního odboru Beroun, ze dne 23. ledna 2017
- rozhovor s por. Bc. Helenou Novotnou, komisař Obvodního ředitelství policie Praha III, ze dne 25. ledna 2017

SEZNAM ZKRATEK

ADHD	Zkratka anglického „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“ – hyperkinetická porucha, porucha chování s hyperaktivitou
KŘP	Krajské ředitelství policie
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně - právní ochrany dětí
PČR	Policie České republiky
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
SVM	Speciální výslechové místnosti

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Vlastní zdroj – Speciální výslechová místnost Územního odboru Beroun

Obr. 2: Vlastní zdroj – Demonstrační loutky „Jája a Pája“

Obr. 3: Vlastní zdroj – Rodina „Jáji a Páji“

Obr. 4: Vlastní zdroj – Výslech dítěte za pomoci demonstračních loutek

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Rozhovor s por. Mgr. Evou Duchoňovou

Příloha II: Rozhovor s por. Bc. Helenou Novotnou

PŘÍLOHY

Příloha I: Rozhovor s por. Mgr. Evou Duchoňovou

1. Jak dlouho pracujete s dětmi?

Výsledky dětí provádím od roku 2003.

2. Byla jsem vyškolená na výslech dětí?

Byla jsem opakovaně proškolená. Jednak jsem byla proškolená na zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, prodělala jsem kurzy o výslechu svědka a psychologie dětského svědka.

3. Co takové proškolení obnáší?

Absolvování kurzu nebo školení a praktický výslech v dětské místnosti. Toto vše je ukončeno závěrečnými zkouškami.

4. Jak se připravujete na výslech dítěte?

Celkově zjistím situaci v rodině, na OSPODu, ve škole, a když mám pochybnosti, jak bude dítě reagovat a komunikovat, tak navštívím rodinu dopředu, abych s dítětem promluvila obecně, nic konkrétního o situaci, pouze první kontakt a komunikace s ním. V případě potřeby přiberu k výslechu dětského psychologa, a to i v případech, kdy vím, že budu dítě potřebovat znalecky zkoumat.

5. Jak probíhá takový výslech dítěte?

Nejprve navázání kontaktu, běžná komunikace o školce, škole, o rodině, kde bydlí, s kým a podobně. Poučím dítě přiměřeně k věku, zjistím, jestli ví, co je pravda a lež, poté přejdu ke konkrétní situaci. V případě potřeby použiji dětské figurky „Jája a Pája“.

6. Jak navazujete kontakt s dítětem? (získání důvěry)

Jak jsem již psala výše, když je potřeba, setkám se s dítětem dopředu, pouze abych pro něj nebyla úplně cizí, na to ovšem obvykle není čas, proto první kontakt až na policii. Představím se mu, běžně s ním komunikuji, všechno mu ukážu, vysvětlím, bavím se obecně o něm, postupně přejdu k samotnému výslechu. Podle situace je nutné výslech přizpůsobit, děti se nedokáží soustředit moc dlouho, obecně se to těžko píše, každý výslech i dítě jsou jiné.

7. Jak poznáte, jaký způsob komunikace s dítětem zvolit?

Vždycky komunikace probíhá stejně, jen se musíte přizpůsobit věku a rozumovým schopnostem dítěte.

8. Kde probíhá výslech dítěte?

Výslech dítěte probíhá v dětské výslechové místnosti, která je upravena podle věku a potřeby dítěte. Uklidím plyšáky, aby dítě nerozptylovalo. Při výslechu můžeme kreslit na tabuli, papír, ukazovat na figurkách apod.

9. Usnadňují speciální výslechové místnosti výslech dítěte?

Určitě ano, speciální výslechová místnost je přizpůsobena dětskému pokoji, kde jsou hry, obrázky, hračky, aby se zde dítě cítilo dobře.

10. Z jaké sociální vrstvy většinou dětské oběti pocházejí?

Děti pocházejí ze všech vrstev. Měla jsem děti ze sociálních slabších rodin, ale i z normálních běžných rodin, kdy se událost stala např. na chatě, kde byl obviněný s nimi na návštěvě.

11. Máte nějaké zkušenosti s tím, jak se dítě jako oběť zapojila do běžného způsobu života?

Většinou se děti zapojily normálně, oni si to tak neberou jako dospělý. Pokud jsou rodiče normální a okolí jim to nepřipomíná, zapomenou nebo to berou jako nepodstatnou věc. Samozřejmě nemluvím o nějak brutálně týraných dětech, takové jsem naštěstí v praxi neměla.

12. Mají dětské oběti se začleněním nějaké problémy?

Myslím, že nemají. Ale jak jsem uvedla, neměla jsem nikdy těžké případy dětských obětí, pokud nepočítám současný případ, kdy mám holčičku rok a půl starou, která byla ve čtvrtém měsíci odebrána matce a je od té doby v krizovém centru při Thomayerově nemocnici. Je po krvácení do mozku a zlomeninách snad všech kostí. Bohužel už nikdy nebude normální, ale je maličká a nebude si to uvědomovat.

13. Můžete uvést další příklad?

Např. osahávání sedmileté holčičky na chatě, která komunikovala normálně, nebrala to jako žádné trauma a neměla problém o případu mluvit. Jako další příklad je pouštění porna vnučce, která také komunikovala normálně bez dalšího traumatu, spíše těžce nesla, že se nemůže vídat s dědečkem. Také si myslím, že jí více vadilo, že o tom v rodině hodně mluvili, jednalo se totiž o cikánskou rodinu. Většinou se dětské oběti zapojí do běžného způsobu života.

Příloha II: rozhovor s por. Bc. Helenou Novotnou

1. Jak dlouho pracujete s dětmi?

Na oddělení obecné kriminality s problematikou mravnost & mládež pracuji 6 let.

2. Byla jsem vyškolená na výslech dětí?

Ano, byla jsem vyškolená na výslechy dětí a výslechy zvláště zranitelných obětí a svědků ve speciální výslechové místnosti.

3. Co takové proškolení obnáší?

Školení na výslechy dětí spočívá ve školení o vývojové psychologii dítěte/člověka, školení zaměřené na prožívání traumat dětmi i dospělými (oběťmi či rodiči dětí), školení znalci z oboru dětská gynekologie a dětská klinická psychologie, zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže a interních aktů PČR týkajících se této problematiky. Dále také zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Výslechy dětí a dospělých ve speciální výslechové místnosti nelze vykonávat bez speciálního školení, které bude mít nově již druhý stupeň, první i druhý stupeň tohoto školení je celotýdenní a školiteli jsou různí specialisté z výše uvedených oborů, včetně zkušených kolegů z Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy, včetně PhDr. Aleny Kolářové, vedoucí oddělení mravnost & mládež z uvedené součásti policie a dětské psycholožky PhDr. Alexandry Machkové, pracující tamtéž. Na těchto školeních se zkouší také modelové situace včetně správného použití demonstračních pomůcek neboli loutek „Jáji a Páji“, tyto loutky už nejsou samotné, ale mají celou rodinu, tedy rodiče a prarodiče, a to i ve zmenšené verzi tak, aby s těmito loutkami mohli snadno pracovat i menší děti. Rodinka se rozrostla proto, aby si oběti mohly vybrat loutky věkově odpovídající jim samotným a dalším osobám z vyšetřované věci. K práci s těmito loutkami je pro specialisty této problematiky natočena také videoinstruktaž, natočená PhDr. Janou Procházkovou, dětská psycholožka, znalkyně v odvětví dětské klinické psychologie.

4. Jak se připravujete na výslech dítěte?

Taková příprava spočívá v co nejpodrobnější znalosti celého případu, pokud je to můj vlastní případ, není to žádný problém, pokud jde o případ kolegů, řeknu jim, co všechno potřebuji vědět a co by měli k případu mít zjištěno. Bohužel se stává, že kolegové ne vždy mají veškeré informace, tedy, já pak nemůžu správně vyhodnotit situaci a může se pak stát, že např. dítě není na takový úkon

připraveno. Každý policista, nejen specialista, by měl mít na paměti, že dítě, dle jeho vývoje a vyjadřovací dovednosti již od dvou až tří let, je pro případ velice cenným a zároveň nesmírně zranitelným svědkem, tzn. že této přípravě je třeba věnovat se co nejdůkladněji. Když mám všechny potřebné informace o případu, včetně o věcech, které této předcházely v minulosti, např. předchozí vykazování agresora domácího násilí apod., je třeba si pečlivě sestavit soubor otázek na vyslychaného, včetně jeho poučení, a to vše uzpůsobit jeho věku (včetně otázek). Kromě této přípravy - sestavování otázek, která mi u jednoho dítěte, dle závažnosti případu, zabere zpravidla minimálně celý jeden den. Pak je do přípravy potřeba zahrnout také další úkony, a to dle toho, zda se jedná o výslech dle § 158 odst. 6 trestního řádu, o výslech svědka po sdělení obvinění nebo o neodkladný/neopakovatelný úkon provedený za účasti soudce. Dle druhu výslechu je třeba zajistit osoby, jejichž přítomnost u výslechu je dle zákona nutná. Dle závažnosti případu je také třeba zvolit taktiku zajištění přítomnosti vyslychaného, a to zejména, jde-li o případ, kde je agresivní jedinec, či osoba, která má dítě ve své péči nechce spolupracovat, pak je nutné zapojit do zajištění přítomnosti buď někoho dalšího z rodiny, ale nejčastěji školní zařízení či pediatra dítěte a pod legendou přítomnost dotyčného zajistit (vše na základě písemné žádosti). Pak vždy také musím zvážit, kolik svých kolegů budu potřebovat, aby mi pomohli udělat „zázemí“, nejen pro mě, ale i např. pro dítě (jeho komfort a odvedení pozornosti od hlavního důvodu jeho přítomnosti na PČR) a jeho rodinného příslušníka (informovanost – rodinného příslušníka, nejčastěji jednoho z jeho zákonných zástupců – vždy, pokud je to možné předem, podrobně informuji, co že se to vlastně bude konat, v čem tento úkon spočívá, nakolik budu potřebovat jeho spolupráci, a v čem tato jeho spolupráce bude spočívat). Někdo z mých kolegů, koho určím znovu do mnou uvedené míry, tedy dle mých pokynů, tuto osobu informuje tak, aby mi tato osoba nijak nemohla narušit připravovaný či již probíhající úkon či technické zázemí pro obsluhu nahrávacího zařízení. Dále také pro obsluhu přítomných osob v náslechové místnosti, kam je přenášen online zvuk a obraz při výslechu. Když mám vyčerpané otázky, vždy je dobré jít se zeptat svého kolegy nebo případně advokáta obviněného či soudce, zda mají nějaké otázky, může se také stát, že na nějakou zapomenou, jelikož především děti a velmi traumatizované osoby nevyprávějí přesně podle „scénáře“ – zpravidla nikdy – je velmi důležitá příprava právě kvůli improvizaci a rychlým reakcím na změnu směru výpovědi

osoby atd. Po dobu, kdy jsem v následovné místnosti s uvedenými osobami, je důležité poslat za dítětem, někdy i dospělým, mého kolegu či sociálního pracovníka, psychologa, aby osobu „zabavil“, i kdyby to mělo být jen na několik málo minut – důležité zajištění psychické pohody a nedat příležitost k přemýšlení této osoby. Někdy naopak, když chceme vědět, jak se osoba bude chovat v nepřítomnosti vyslychajícího, je dobré ji tam nechat samotnou, záleží na případu. Proto je také důležité před započatím výslechu, abych na osobu vyslychanou nakontaktovala někoho z mých kolegů, vyberu si já tak, aby můj kolega/kolegyně, byl/a schopný/á tuto osobu udržet v psychické pohodě, stejně si vybírám kolegu, který mi pomáhá převážet, zejména dítě ze školního zařízení, nikdy neřídím sama, abych mohla komunikovat bez problémů s dítětem, případně komunikovat prostřednictvím SMS (tak, aby dítě neslyšelo, co říkám o tom, co se ho týká, jelikož děti mají místo uší „radary“ a jsou velice vnímavé, chytré a dokážou si spojit souvislosti. Proto instruuji své kolegy, co mají a nemají, zejména před dítětem říkat a jak mi to sdělovat). Já jako vyslychající všechno naplánuji a při výslechu, tedy při přítomnosti vyslychaného se věnuji už jen jemu, není možné, abych jej někde nechala samotného, tápajícího, stresujícího se, co to vše znamená. V jednom případě jsem v loňském roce požádala kolegy o převoz matky a dítěte z okraje Prahy na KŘP hl. m. Prahy několika auty na maják, jelikož úkon začínal v době ranní špičky, nebylo tedy možné, aby se matka v rizikovém těhotenství, značně hysterická a malé čtyřleté dítě stresovali více, než bylo nutné. Dítě si nakonec jízdu na maják celkem užilo. V jejich autě byla přítomna také dětská psychologka a sociální pracovníce. Cestu jsme zvládli místo za hodinu a půl do půlhodiny. Povolení této cesty jsem musela mít povolenou a nahlášenou u operačního důstojníka, tedy další věci k zařizování – každý případ je jiný, vždy je třeba zvážit veškeré okolnosti. Je rozhodně lepší být připraven na všechno a v případě, kde jsou přítomně traumatizované děti a ani jejich zákonný zástupce není úplně v pořádku, je dobré zajistit pro ně veškerý komfort tak, aby byly osoby tímto úkonem co nejméně sekundárně traumatizované, a aby na tento neměly jen čistě negativní nebo silně negativní vzpomínku. Tomu, aby takovýto úkon na vyslychané osoby neměl vůbec žádný negativní vliv, se úplně zabránit nedá, ale rozhodně se to dá dosti zmírnit.

5. Jak probíhá takový výslech dítěte?

Viz. výše. Každý výslech probíhá jinak v závislosti na osobnosti dítěte, na míře jeho traumatu, na míře jeho psychického vývoje, jeho sociálního původu, atd.

6. Jak navazujete kontakt s dítětem? (získání důvěry)

Když to okolnosti případu dovolí, v tom ideálním případě, pozvu si dítě několik dnů dopředu k sobě do kanceláře i s jeho zákonným zástupcem a tzv. se s ním SEZNÁMÍM a zjistím si při tom všeobecnými dotazy na školu, školku, na to co má a nemá rádo, a další běžné a obyčejné věci, NIKDY VŠAK NA PŘEDMĚT VÝSLECHU, jak umí/neumí mluvit, jak se dokáže vyjadřovat. Snažím se odbourat jeho stud, už ví, že jsem policistka, že jsem ta a ta – představím se svým plným jménem, dále už o sobě mluvím jen svým křestním jménem, nicméně stále dávám také důraz na to, kde jsme a že si spolu budeme povídat ten a ten den, kde to proběhne (řeknu jen nejdůležitější fakta, žádné podrobnosti). Pak také poučím jeho zákonného zástupce, tedy rodiče, bez přítomnosti dítěte, o čem s ním má a o čem nemá mluvit a jakým stylem, také zdůrazním to, že dítě nesmí být nijak PŘIPRAVENÉ, tedy jím zmanipulované.

Je taky celkem důležité, abych viděla alespoň jednoho zákonného zástupce/rodiče, či prarodiče, se kterým dítě žije, abych mohla lépe poznat, jak dítě asi bude reagovat, jak se bude chovat, plyne to z nápodoby chování, vyjadřování rodičů/prarodičů dětmi. Také jsem již ve své praxi zažila děti, jejichž alespoň jeden z rodičů měl buď poruchu osobnosti, nebo nějakou duševní chorobu, i toto je nutné vědět před výslechem.

Další těžkou věcí je, že s dítětem nesmím navázat žádný fyzický kontakt, aby pak při výslechu ke mně nechtělo na klín nebo mě objímat, toto by mohlo straně obviněného „nahrát“, tedy mohli by zpochybnit celý úkon, např. tím, že by tvrdili, že jsem dítě zmanipulovala již před výslechem. Vše, co si můžu dovolit je jen verbální projev a povzbuzující gesta.

Po provedeném úkonu, ať je již z pohledu policejního orgánu úspěšný nebo neúspěšný, dítě odměním předměty s policejním logem, případně, a to já osobně mám nejraději, je to Kinder vajíčko.

7. Jak poznáte, jaký způsob komunikace s dítětem zvolit?

Podle výše uvedeného seznámení poznám, jak s dítětem hovořit. Pokud, někdy se to stává, se nemám šanci s dítětem takto seznámit, pak instruuji nebo zajistím přítomnost dítěte před výslechem na součásti policie s takovým předstihem, aby se na mě zvyklo a já zjistila, výše uvedené věci k němu. Druhá varianta je

samozřejmě těžší a o to více záleží na tom, jaké zázemí tvořené mými kolegy si zajistím.

8. Kde probíhá výslech dítěte?

Dle závažnosti a postavení dítěte v případě, buď v kanceláři našeho oddělení, ale nejčastěji ve speciální výslechové místnosti, což je ten nejvhodnější prostor. Kdy je také možnost předejít tomu, aby na dítě měli negativní vliv, např. jeho zákonní zástupci, sociální pracovník, jeho opatrovník, advokát obviněného, atd., aby jej nijak neznervózňovali, nenapomínali, nedělali tam nějaké nevhodné povzdechy či gesta. Ve SVM jsem jen já a vyslýchaný. Výslech by měl sice trvat maximálně půl hodiny, ale už jsem vyslychala i dvě a tři čtvrtě hodiny, záleží případ od případu. Čím delší výslech, tím je to náročnější pro obě strany, nejen pro dítě. Samozřejmě délka výslechu se zase odvíjí od věku dítěte, tedy od jeho schopnosti udržet pozornost, ale dokud dítě odpovídá, komunikuje a já poznám, vycítím, že to dítě chce říct, co špatného se mu stalo, do té doby se snažím mu v tom pomoci, jak jen to jde. Je lepší si poradit s následnou únavou, než si pak vyčítat, že jsem neudělal maximum. Na dítě však nesmím dělat žádným způsobem nátlak ani na dospělého vyslychaného. Ale je to právě o empatii a pocitu vyslychajícího, aby rozpoznal, kam ještě může zajít a kam už ne. Kvůli udržení pozornosti dítěte je také důležité naplánovat výslech spíše v dopoledních hodinách, zajistit mu svačinu, občerstvení.

9. Usnadňují speciální výslechové místnosti výslech dítěte?

Rozhodně ano, ale je k tomu třeba odvaha vyslychajícího, jeho zkušenost a jeho pokora – každý případ je jiný, každé dítě je jiné, některé děti mají své výchovné či psychické problémy, dvě děti stejného věku nejsou nikdy stejné, každé dítě pochází z jiného sociálního prostředí, ne každé dítě se umí vyjadřovat, některé děti jsou silně zasaženy rodinnou situací, vlivem jednoho ze svých rodičů – často manipulátora, ze zkušenosti je celkem nesnadné vyslychat dítě s ADHD (i na toto nás upozorňují na školení, ale realita je pak samozřejmě o tom, jak jsme empaticky založeni a komunikativní). Pokora, kterou jsem zmínila, je o tom, že bych do SVM neměla chodit s tím, že je to „brnkačka“, že to je jen malé dítě a já ho snadno přiměju mluvit. Děti dokážou velice překvapit.

10. Z jaké sociální vrstvy většinou dětské oběti pocházejí

Většinou děti pochází ze sociálně slabších vrstev (jsou méně rafinovanější, jsou spontánnější, inteligence dětí není vždy závislá na sociální vrstvě, ze které děti pochází), ale není výjimkou ani opak.

11. Máte nějaké zkušenosti s tím, jak se dítě jako oběť zapojila do běžného způsobu života?

Když je to možné, kontaktuji se se sociálním pracovníkem či školním zařízením, abych měla zpětnou vazbu, jak dítě „přežilo“ provedený úkon. Ale určitě není dobré, vhodné ani profesionální dále nějak kontaktovat rodinu či samotné dítě a připomínat mu prožitá traumata, tato následná péče je na dalších odbornících z odvětví psychologie, samozřejmě především na jejich rodičích, aby jim tuto péči dopřáli a poskytli, tedy je to hodně o spolupráci s OSPODem, kterým mi jako policie máme povinnost poskytovat veškeré důležité informace, které se týkají takto ohroženého dítěte.

12. Mají dětské oběti se začleněním nějaké problémy?

Zatím nevím o ničem z mé vlastní praxe. Asi bohudík. Jak jsem odpověděla výše, vše záleží na celkové organizaci a přípravě prováděného úkonu. Zde platí, že více je lepší než méně. Tedy více pohodlí a „naddimenzování“.

13. Můžete uvést příklad?

Mám jen pozitivní příklad, kdy jsem vyslyšela pohlavně zneužitou holčičku. Celá situace a okolnosti případu byly celkem složité a těžké, ale při tom, když jsme jí s kolegou a sociální pracovnící vezli zpět do zařízení, kde byla umístěná, měl ji zneužívat vlastní otec, všichni tři jsme tzv. blbli na písničky z rádia a zejména kolega, kterého si k těmto úkonům беру nejraději, se projevil jako šoumen a holčička se nechala strhnout. Cca za dva dny jsem volala do zařízení, kdy mi její „teta“ uvedla“, že malá nemluvila o ničem jiném než o této cestě nazpátek.

Podotýkám, že já ani kolega děti zatím nemáme. Názor jedné dětské psychologičky je, že má zkušenosti, že lépe tyto případy s týranými či nějak jinak zneužívanými dětmi lépe řeší a lépe s nimi komunikují lidé bez zkušeností s vlastními dětmi – tedy, že netvrdí, že když mají dítě, všechno o nich vědí. I já mám zkušenost takovou, že kolegové, kteří mají děti, tvrdí, že o dětech ví vše a velice připodobňují děti z „případů“ ke svým dětem, což je velice špatně. Vždy musíme mít my specialisté na paměti, že pracujeme s nějak traumatizovanými dětmi, které reagují a budou reagovat jinak, než vlastní dítě, které má od nás veškerou péči a relativně pohodové dětství. Paradox ovšem je, že kolegové, kteří mají své vlastní děti, do SVM chodit nechtějí. Pro mě je tato práce velice zajímavá a naplňující, vlastně vysněná. Troufám si říci, že tato problematika je nejsložitější, ale stojí za to, zvláště když pak vidíte malé dítě, kterému pomůžete,

kterému můžete i za tu chvíli, kterou s ním v jeho životě strávíte, dodat sílu, kuráž, sebevědomí a jistotu, že ono neudělalo nic špatně. Kromě jiných odborníků a znalců si velice vážím a cením paní PhDr. Alexandry Machkové, která mi již několikrát velice dobře poradila a v mnohém otevřela oči. Také jsem velice vděčná PhDr. Aleně Kolářové, že organizuje pro naši problematiku tolik cenná školení. Zanedlouho se zúčastním dalšího, které jsem sice již absolvovala, ale ze zkušenosti vím, že opakování je matka moudrosti a zvláště potom, kdy mám více zkušeností, si spojím poznatky z tohoto školení se svojí praxí, tedy je velice důležité tato školení absolvovat právě pro zdokonalování se v této problematice.